

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

TÜRKÇE, HİNTÇE VE URDUCADAKİ ORTAK DEYİMLER

Gaohar IMAM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Bahri KUŞ

OCAK - 2023

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE, HİNTÇE VE URDUCADAKİ ORTAK DEYİMLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gaohar İMAM

Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Yeni Türk Dili

“Bu tez 11/01/2023 tarihinde online olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI
Prof. Dr. Zikri TURAN	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Necip Fazıl ŞENARSLAN	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Bahri KUŞ	Başarılı

ETİK BEYAN METNİ

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet

Hayır

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütölen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Gaohar IMAM

11/01/2023

ÖNSÖZ

Genellikle gerçek anlamından sıyrılarak özel bir ifade şeklinde ifade Türkçe deyimlerin Hintçe ve Urduca'daki karşılıkları üzerine hazırlanan bu çalışma yüze yakın deyimleri içermektedir. Çalışmaya esas teşkil eden deyimlerin Türkçe ve Hintçe ile Urduca'daki karşılıkları bir arada verilerek mukayeseli bir yol izlenmiştir.

Daha önce Türkçe ile Hintçe/Urduca Arasındaki bazı Ortak Deyimler¹ adıyla neşredilen makalemizde aptal yerine koymak, gözlerini kaçırmak, gözden kaybolmak, kulağını açmak, gözleri ateş saçmak/püskürtmek, belini kırmak, ağzının suyu akmak, bir tutmak/görmek, gözünü açmak, geceyi gündüze katmak, başının etini yemek, belayı satın almak deyimleri ele alınmıştır. Tez çalışmasında yukarıdaki deyimlerin dışında 95 adet deyim incelenmiştir.

Yüksek lisans çalışmalarım süresince karşılaştığım zorlukları aşmamda desteklerini esirgemeyen danışman hocam, Dr. Öğr. Üyesi Bahri Kuş'a müteşekkirim. Bu çalışma boyunca bana yardımcı olan tüm arkadaşlarıma özellikle Abdul Matın ve Ali Parlak'a çok teşekkür ediyorum. Lisans eğitimimden başlayarak beni destekleyen ve yüksek lisans için teşviklerini esirgemeyen tüm hocalarıma da teşekkürlerimi sunuyorum. Lisansüstü eğitim hayatım boyunca bana maddi destek sağlayan Türkiye Burslarına teşekkürü bir borç bilirim. Tüm eğitim hayatım boyunca bana maddi manevi destek olan ve üzerimden dualarını hiç bir zaman esirgemeyen anneme minnettarım.

Gaohar IMAM

11/01/2023

¹ Imam, G. (2022). Türkçe ile Hintçe/Urduca Arasındaki Bazı Ortak Deyimler, *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, IJSS*, 2022, Volume 6, Issue 24, p. 382-399.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: TÜRK HİNT İLİŞKİLERİ	4
1.1. Sebki Hindî.....	5
BÖLÜM 2: TÜRKÇE İLE HİNTÇE/URDUCA ARASINDAKİ ORTAK	
DEYİMLER	7
2.1. Yolunu Gözlemek/Beklemek	7
2.2. Gözaltına Almak.....	7
2.3. (Bir Şeyde) Gözü Olmak	8
2.4. Gözyaşı Dökmek / Yaş Dökmek	8
2.5. Gözü Kapalı Olmak	9
2.6. Ağız Açık Kalmak	9
2.7. Ağızını Mühürlemek.....	10
2.8. Ağızının İçine Bakmak / Ağızına Bakmak	10
2.9. Ağızını Toplamak	11
2.10. Laf Tutmak / Söz Dinlemek	12
2.11. Büyük Laf Etmek	12
2.12. Lafi Değiştirmek.....	13
2.13. Lafi Uzatmak	13
2.14. Lafını Kesmek	14
2.15. Laf Sokmak	15
2.16. Abuk Sabuk Konuşmak	15
2.17. Şundan Bundan Konuşmak	16
2.18. Açık Söylemek	16
2.19. Tatlı Dil (le Konuşmak).....	17
2.20. Sözü Tartmak.....	17
2.21. Avcunun İçine Almak.....	18
2.22. Parmak Isırtmak.....	18

2.23. Elinden Kaçırarak	19
2.24. Elini Eteğini Çekmek	19
2.25. Ayak Uydurmak	20
2.26. Ciğerini Delmek	21
2.27. Kalbi Çarpmak	21
2.28. (Birinin) Kalbine Girmek	22
2.29. Kalbi Kararmak	23
2.30. Akli Başına Gelmek	23
2.31. Aklına Uymak	24
2.32. Anlamazlıktan Gelmek	24
2.33. İşini Bitirmek	25
2.34. Can Damarına Basarak	25
2.35. Omuz Omuza Vermek	26
2.36. Kıl Payı Kalmak	27
2.37. Ah Almak	27
2.38. Yıldızı Parlamak	28
2.39. Kıyameti Koparmak	28
2.40. Sırtını Çevirmek	29
2.41. Yaraya Merhem Olmak	29
2.42. Suçüstü Yakalamak	30
2.43. Göğsü Kabarmak	30
2.44. Öve Öve Bitirememek	31
2.45. Kafası Düzelme	32
2.46. Sırtından Bıçaklamak	32
2.47. Cesareti Kırılmak	33
2.48. Ün Kazanmak	33
2.49. Derisini Yüzmek	34
2.50. Pusu Kurmak / Pusuya Yatmak	34
2.52. Yüzüne Karşı Söylemek	35
2.53. Minnet Etmek	36
2.54. Batağa Saplanmak	36
2.55. Haddini Aşmak	37

2.56. Mumla Aramak.....	38
2.57. Parayı Denize Atmak.....	38
2.58. Gün Saymak	39
2.59. Gölgesinden Korkmak.....	39
2.60. Kafa Yormak	40
2.61. Taş Koymak.....	40
2.62. Hayale Dalmak	41
2.63. Yoluna Koymak.....	41
2.64. Cehenneme Kadar Yolu Olmak.....	42
2.65. Oyun Bozmak.....	43
2.66. Bir Kaşık Suda Boğmak	43
2.67. Tepesine Çıkmak	44
2.68. Kökünü Kazımak.....	44
2.69. Yerin Dibine Batmak.....	45
2.70. Tuzağa Düşmek	45
2.71. Burnunun Dibinde Olmak	46
2.72. (Bir Şeyi Birine) Haram Etmek	46
2.73. Adam Olmak	47
2.74. Verilmiş Sadakası Olmak	47
2.75. Üstüne Tuz Biber Ekmek	48
2.76. Kendi Havasında Olmak.....	48
2.77. Rezil Etmek	49
2.78. Tüyleri Diken Diken Olmak.....	49
2.79. Kül Olmak	50
2.80. Dolduruşa Kapılmak.....	50
2.81. Ateşle Oynamak	51
2.82. Fırtına Kopmak.....	51
2.83. Kan Ağlamak / İçi Kan Ağlamak	52
2.84. Sınırları Boşanmak	52
2.85. Yaşını İçine Akıtmak.....	53
2.86. Perde İnmeK.....	53
2.87. İftira Etmek.....	54

2.88. Dedikodu Çıkarmak.....	54
2.89. Besmele Çekmek	55
2.90. Zehir Saçmak.....	55
2.91. Öfkesini Çıkarmak.....	56
2.92. Tebdil Gezmek	56
2.93. Takip Etmek	57
2.94. Yakasını Bırakmamak	57
2.95. Ter Boşanmak.....	58
SONUÇ	59
KAYNAKÇA.....	60
ÖZGEÇMİŞ	61

KISALTMALAR

TDK: Türk Dil Kurumu

ÖZET

Başlık: Türkçe, Hintçe ve Urduca'daki Ortak Deyimler

Yazar: Gaohar IMAM

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Bahri KUŞ

Kabul Tarihi: 11/01/2023

Sayfa Sayısı: vii (ön kısım) + 61 (ana kısım)

Deyimler ve atasözleri, bir toplumun hayata bakış açısı ve deneyimlerinden beslenerek ortaya çıkan özel kullanılışlardır. İçinden çıktığı toplumun özelliklerini barındıran bu unsurlar kültürden kültüre farklılık gösterirler. Bünyelerinde çok çeşitli halk kültürüne dair malzemesini de barındıran deyimler çeşitli alanların çalışma konusu olagelmışlerdir. Az sözle çok şeyi ifade edebilme özelliğine sahip olan deyimlerin kısa ve özlü anlatım imkânları sayesinde bu unsurların günlük yaşantıdan edebî eserlere kadar kullanıldığı görülmektedir.

Bu çalışmada Türkçe, Hintçe ve Urduca'da ortak olarak kullanılan deyimler incelenmiştir. Bu amaca matuf olarak Türk Dili Kurumunun genel ağ sayfasında yer alan deyimler taranmıştır. Hintçe ve Urduca'da karşılığı olan deyimler bir araya getirilmiş ve mukayese edilmiştir.

Türkçe, Hintçe ve Urduca'da ortak olarak kullanılan 95 deyim tespit edilmiştir. Bu ortaklığın alt yapısında hem Türk ve Hint kültürlerinin tarihsel ilişkisi hem de daha evrensel bir bakış açısıyla çeşitli deneyimlerin farklı kültürlerde aynı ifadelerle karşılanabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Deyim, Hintçe, Urduca, Türkçe

ABSTRACT

Title of Thesis: Common Idioms Between Turkish, Hindi and Urdu

Author of Thesis: Gaohar IMAM

Supervisor: Assist. Prof. Bahri KUŞ

Accepted Date: 11/01/2023

Number of Pages: vii (pre text) + 61 (main body)

Idioms and proverbs are special usages that emerge from a society's perspective and experiences. These elements, which contain the characteristics of the society they came from, differ from culture to culture. Idioms, which also contain a wide variety of folklore materials, have been the subject of study in various fields. It is seen that these elements are used from daily life to literary works thanks to the short and concise expression possibilities of idioms, which have the ability to express a lot with few words. In this study, common idioms in Turkish, Hindi and Urdu were examined. For this purpose, the idioms on the general web page of the Turkish Language Institution were scanned. Idioms with equivalents in Hindi and Urdu were brought together and compared. 95 idioms and idioms that are commonly used in Turkish, Hindi and Urdu have been identified. In the background of this partnership, it has been concluded that various experiences can be met with the same expressions in different cultures, with both the historical relationship of Turkish and Indian cultures and a more universal perspective.

Keywords: Idioms, Turkish, Hindi, Urdu

GİRİŞ

Hintçe ve Urduçada deyimleri karşılamak için özel adlandırma bulunmamaktadır. Bununla birlikte hem deyimi hem de atasözünü karşılayan *muhavere* terimi, gerçek anlamı dışında kullanılan kelime veya cümleler için de kullanılmaktadır.

Çeşitli kaynaklarda deyimler için muhtelif tanımlar yapılmıştır. Deyim, Türk Dil Kurumunun Güncel Türkçe Sözlüğünde “Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan kalıplaşmış anlatım, tabir” olarak yapılmıştır. Deyimler, kendilerini inceleyen bir disiplin olarak deyim bilimi (frazeologia) adı verilen bir bilim dali tarafından incelenmektedir.

Aksan, frazeoloji veya idiomatiği dilbilimin alt dalları olarak değerlendirmiş ve bu alanları dilbilimde frazeoloji ya da idiomatik, kalıplaşmış birimlerin tümünü inceleyen bir alan olarak tarif etmiştir (1996: 171). Deyimlerin dildeki yerini esas alan Aksan deyimleri “dili konuşan toplumun anlatımdaki gücünü ve başarısını, benzetmeye, nükteye olan eğilimini ortaya koyan öğelerdir” şeklinde izah eder (1996: 31).

Uzun, İngilizcedeki “idiomatics” ve Almandadaki “phraseologie” terimleri birbirinden farklı görmektedir. Bu iki sözcüğün birbirinin yerine kullanılıyor olmasına rağmen farklı çalışma alanları içerisinde değerlendirilmesine işaret eder. “Phraseologie”nin kalıplaşmış sözleri; “idiomatic”in ise deyimleri incelediğini belirtir (1991: 29).

Aksoy, deyimleri şöyle tarif eder: “Bir kavramı, bir durumu, ya çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da cümledir” (2014: 52). Aksoy, başka bir çalışmasında da deyimleri, “Bir gramer şekli veya çekici bir anlatım kılığı taşıyan ve -genel kural niteliğinde olmamak üzere çoğunun öz anlamından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözler” olarak tanımlar (1988: 148).

Hamidov da deyimleri “Birkaç sözcükten meydana gelen ve kalıplaşarak mecaz bir anlam taşıyan, konuşmayı daha güzel ve etkili kılan, insanlar tarafından benimsenen, insanın yaşam tarzı, düşünceleri, umutları, dünyaya bakışı ve felsefesini ifade eden, halkın günlük yaşamında önemli yer tutmakta olan ve onun serveti olan ifadelerdir” (2006: 45) şeklinde tanımlar.

Niçeva ise deyimlerde yer alan sözcüklerin anlamlarından uzaklaşmalarına vurgu yaparak deyimleri "... ayrı olarak şekillenen, nispeten sabit, anlama yeni bir anlam kazandıran, anlamını daha çok veya daha az veya tamamen kaybetmiş sözcük birimlerden oluşan, sözcüğe anlamsal ve fonksiyonel olarak yakın ama eşit olmayan, herkesçe bilinen sözcük üstü birleşmelerdir" olarak tanımlar (1987: 19).

Deyimlerin şekil özellikleri de muhtelif çalışmalara konu olmuştur. Özellikle manzum eserlerde, beyit esaslı nazım biçimlerinde görülen deyimlerin tasnif edilmesi deyimlerin biçim açısından incelenmesine kapı aralamıştır (bk. Gönen: 2008).

Kültür, çok defa, geçtiği topraklardan beslenen ve güzergâhını besleyen bir nehre teşbih edilmiştir. Milletlerin kültür hayatları içinde dil, tarih, sanat, coğrafya gibi çeşitli unsurların katkılarını muhtelif seviyelerde barındırmaktadır. Kültürün bu çok yönlü birikimine vurgu yapan Gökâlî onu "milletin dinî, ahlaki, akli, estetik, lisani, iktisadi ve fennî hayatlarının ahenkli bir bütünü" olarak tarif etmiştir (1975: 27).

Kültür, bakiyesinde asırların birikimini taşıyan bir olgudur. Sürekli gelişmesi veya değişmesi ait olduğu toplumun bireysel ve toplumsal tasarruflarıyla mümkün olabilmektedir. Aynı zamanda toplumsal ilişkinin önemli bir vechesini oluşturan etkileşim de kültürün oluşumunda, şekillenmesinde ve aktarımında önemli bir vasıta olagelmıştır. Kültürün ortaya çıkması süregelen bir birikimin neticesidir. Kültür, aynı zamanda bir etkileşim faaliyetidir. Göçer'e göre bu seyir olay, olgu ve durumların paylaşılması ve onların kabul görerek yaygınlaşması yeni kültürel değerlerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır (2012: 50).

Çalışmanın Konusu

Bu çalışmanın konusu, Türkçe ile Hintçe ve Urduçada kullanılan deyimlerin ortak olanlarını ele almaktadır.

Çalışmanın Önemi

Kültürlerin taşıyıcı unsurlarından olan dil, ait olduğu milletlerin düşünüş ve idrak vecheleriyle şekillenmektedir. Bu sebeple, her dilde, o dilin kullanıcılarının fikir yapısına göre şekillenen ve var olan kullanışlar görülür. Milletlere münhasır kullanışlardan biri de

deyimlerdir. Bu çalışma ile Türkçe, Hintçe ve Urduçadaki ortak deyimler aracılığıyla bu milletlerin kültür kodları arasındaki bağlantıya bir veri daha ilave edilmiş olacaktır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, Türkçe ile Hintçe ve Urduçadaki ortak deyimleri ortaya koymaktır. Türk ve Hint kültürleri arasında yapılacak diğer karşılaştırmalı çalışmalara bir katkı yapmak da bu çalışmanın diğer bir amacıdır.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada, Türkçe ile Hintçe ve Urduçadaki ortak deyimler taranarak ortak olanlar fişlenmiştir. Lafzen aynı, mânâ itibarıyla farklı; mânâ itibarıyla aynı, lafzen farklı olan ve hem lafzen hem de anlam olarak aynı olan deyimler çeşitli açıklamalar ile ortaya konulmuştur.

BÖLÜM 1: TÜRK HİNT İLİŞKİLERİ²

Türklerin tarihi milattan önceki dördüncü bin yıla kadar dayanmaktadır. Bu dönem Hun Dönemi olarak adlandırılır. Hun Dönemindeki Türkler göçebedir. Türklerin anayurdu genellikle Orta Asya olarak anılan çok büyük bir coğrafyadır. Çeşitli sebepler yüzünden Hun Dönemindeki Türkler anayurdu olan Orta Asya'dan farklı coğrafyalara göç etmişler. Bu Türk topluluklarının bir kısmı batıya doğru, bir kısmı güneye doğru göç etmiştir. Batıya doğru göç eden Türkler, Aral Gölü, Hazar Denizi istikametinden Karadeniz'in doğusuna doğru ilerlemiş ve daha sonra Anadolu'ya yerleşmişlerdir. Hun döneminde güneye doğru göç eden Türklerin bir bölümü ise Hindistan'a yerleşmişlerdir. Hindistan'a yerleşen bu Türkler ise milattan önce 2. yüzyılda Kuşan Devleti'ni kurmuşlardır. Türk ve Hint toplumlarının tarihsel birlikteliği ve aralarındaki duygu, sosyal ve ticari ortaklığı bu konunun şekillenmesinde rol oynamaktadır.

1526'da ise Hindistan'da yeni bir devir başlar. Babür'ün öncülüğünde merkezi Delhi olan iktidara yeniden Türkler geçmiştir. Buranın hem siyasi hem de sanat merkezi olarak güçlenmesinin etkileri bugün de görülmektedir. Günümüze ulaşan önemli tarihî eserlerin büyük bir kısmı Babürler devrinden yadigârdır (Khan, G. M., 2014: 21).

Esasen tüm milletler gibi tarih boyunca ilişki kurdukları kültürlerden Hintliler de etkilenmiştir. Hintlilerin ilişki kurduğu milletler arasında Türkler de bulunmaktadır ve özellikle *İndo – Turcica* çalışmalarının verilerine göre Türklerin Hindistan topraklarında etkili oldukları tarihler milattan önceki ikinci yüzyıla hatta birinci yüzyıla kadar gidebilmektedir. Hint kaynaklarının ilk çağlardan itibaren oradaki varlığından haber verdiği boylar arasında Saka, Turuşka ve Hüna da bulunmaktadır (Khan, G. M., 2014:25).

Urdu dili ise Gazneliler devrinden itibaren sarayda Türkçe konuşan sultanların teşvikleri sonraki devirlerde ordudaki Türk nüfusun artması ile birleşmesiyle Türk kökenli askerler ile yerli halkın dillerinin iç içe geçmesiyle şekillenmiştir. Başlangıç evrelerinde ordu mensuplarının konuştuğu bir dil olması sebebiyle bu dile Ordu; sonradan ise Urdu

² Bu bölümün yazımında şu eserden yararlanılmıştır: KHAN, G. M., 2014. Türkçe ve Hintçe-Urducada Ortak Kelimeler, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

denmiştir. Urduçada Arapça ve Farsça unsurlar da ayrı bulunmaktadır (Khan, G. M.,2014: 21).

Komşu dil ve kültürler ile bünyesinde barındırdığı muhtelif kültürlerin katkılarıyla halkın ortak dili hâline gelebilmiştir. Günlük dil olarak kullanılan Urdu dili, edebi dilde yoğun olarak kullanılsa da kısmen varlık göstermiştir. Farklı kültürlerin ve dillerin buluştuğu bir alan olarak Urdu dili günümüzde de aynı zenginliğini göstermektedir.

Ayrıca, Hintçede kullanılan aile ve yaşama ait Arapça ve Farsça bazı kelimeler ile Türkçe arasında da ortak kullanımlar görülebilmektedir: qayıncı – makas, çaku – çakı, barma – burgu, bukca – bohça, cakmak – çakmak, kanat – perde, sanduk – sandık, tandur – tandır, surma – sürme, galıca – halı, kavurma – kavurma, buza – boza.

1.1. Sebk-i Hindî

Hint üslubu veya Hint tarzı anlamlarına gelen *sebk-i hindî* Hindistan’da ortaya çıkan bir üslup özelliğidir. Bu üslup, çoğunluğunu Safevilerden kaçan İranlı şairler tarafından oluşturulmuştur.

Bu üslupta öne çıkan özellikler belagat ve fesahat kurallarının dışına çıkmadan yeni, orijinal ve iç içe geçmiş mazmunlar, ince hayaller, anlam kapalılığı, az kelime ile çok şey ifade etme olarak belirtilmiştir (Bilkan, 2009: 254).

Bu şiir tarzında anlamın ön plana çıktığı bir söyleyiş öne çıkmaktadır. Hayal dünyasının karmaşık imgeleri vasıtasıyla şiirde kapalı bir anlatım tercih edilmiştir. Özellikle kinâye ve telmih gibi söz sanatlarıyla şekillenen bu söyleyişte az söz ile çok anlam ifade edilmiştir.

“Sebk-i Hindî adının verildiği bu üslup sanılının aksine yalnızca Hindistan içerisinde değil İran, Tacikistan, Türkiye gibi geniş bir coğrafyayı kapsamaktadır. Fars Edebiyatı’na ait bir akım olması sebebiyle de Sebk-i Hindî adını taşıması uzun yıllardır tartışma konusu olmuştur.” (Hakman, 2021: 202).

Sebk-i Hindî üslubunun Türk edebiyatında da takipçileri olmuştur. Bu üslup, özellikle 17. ve 18. yüzyıllarda Nefî, Nâilî, Nâbî ve Şeyh Galib gibi şairler üzerinde etkili olmuştur (Bilkan, 2009: 254).

Sebk-i Hindî söyleyiŖi Urdu edebiyatında da etkili olmuŖtur. Delhi'nin siyasi ve edebî bir merkez hâline geliŖinden sonra burada da Sebk-i Hindî tarzı benimsenmiŖ ve Urdu edebiyatında kendine yer bulmuŖtur (Bilkan, 2009: 254).

BÖLÜM 2: TÜRKÇE İLE HİNTÇE/URDUCA ARASINDAKİ ORTAK DEYİMLER

2.1. Yolunu Gözlemek/Beklemek

(Gelmesini beklemek) (TDK)

Raasta dekhna

रास्ता देखना

راسته ديکھنا

Raasta: yol

Dekhna: gözlemek

(İntezar karna, pratikşa karna) “Beklemek, birini beklemek”

Yolunu gözlemek veya yolunu beklemek deyimini Türkçe ve Hintçe/Urducada bir kimseyi veya yakın zamanda gerçekleşmesi beklenen/umulan bir olayı beklemeyi ifade etmek için kullanılmaktadır. Deyimde gözlenen veya beklenen şeyin yol olarak ifade edilmesi, esasen yoldan ziyade yol aracılığı beklenen birini, haberi veya olayı temsil etmektedir. “Ham log kal aapka raasta dekhte rahe lekin na aap aaye or na hi koi sooçna di” (Biz dün sizi bekledik ama ne siz geldiniz ne de haber gönderdiniz)”

2.2. Gözaltına Almak

(Bir kimseyi belli bir yerde tutmak) (TDK)

Nazarband Karna

नजरबंद करना

نظر بند کرنا

Nazarband: gözaltına

Karna: almak

(Cail men dalna, Zere nigrani rakhna) “Gözaltına almak, gözden uzaklaştırmamak”

Bir kimseyi belirli bir yerde ve belli şartlar altında tutsak tutmak veya hapiste tutmak deyimini Türkçe ve Hintçe/Urducada ortak kullanılan deyimler arasındadır. Başkalarına

zarar verebilecek birinin engellenmesi maksadıyla veya kontrol etmek amacıyla gözlem altında tutulmasını ifade etmek için kullanılmaktadır.

2.3. (Bir Şeyde) Gözü Olmak

(Bir şeyi ele geçirme isteği beslemek) (TDK)

Nigaah hona

निगाह होना

نگاه ہونا

Nigaah: göz

Hona: olmak

(Tawajjoh hona, iltefaat hona, qasad hona, irada hona, lalaç hona, parakh hona, şinakhat hona, ummeed hona, aasra hona) “Bir şeyi ele geçirme isteği taşımak, umut olmak, irade olmak”

Bir şeyi ele geçirme isteği taşımak anlamına gelen (bir şeyde) gözü olmak deyimini karşılığı olarak Hintçe/Urducada kullanılan nigah hona deyimini kullanılmaktadır. Qasad hona, irada hona, lalaç hona, ummeed hona, tawajjoh hona ise aynı anlamı içeren diğer ifadelerden bazılarıdır.

2.4. Gözyaşı Dökmek / Yaş Dökmek

(Ağlamak) (TDK)

Aansoo bahana

आँसू बहाना

آنسو بہانا

Aansoo: gözyaşı

Bahana: dökmek

(Khub rona) “Çok fazla ağlamak”

Türkçede ağlamak anlamında kullanılan gözyaşı dökmek ve yaş dökmek deyiminin yanı sıra gözyaşına boğulmak deyimini, çok fazla ağlamak anlamında kullanılmaktadır. Hint ve

Urdu dillerinde kullanılan aansoo bahana deyimini de çok fazla ağlamak anlamında kullanılmaktadır.

2.5. Gözü Kapalı Olmak

(Düşünmeden duraksamadan. Çevresinde olanlardan haberi olmayan. Gözü bağlı) (TDK)

Aankhen band karke jana

आँखें बंद करके जाना

آنکھیں بند کر کے جانا

Aankhen: göz

Band: bağ, bant

Karke: gitmek

(Bina dar bhay ke Jana) “Korkusuzce, korkusuz geçmek/ gitmek”

Aankhen band karke jana deyimini, Hint ve Urdu dillerinde ya bir şeye veya birine tüm benliğiyle inanarak onun arkasından gitmek ya da yapılmasının kolay ve basit olduğu düşünülen, defalarca tecrübe edilmiş bir şeyi tekrarlamak üzereyken kullanılır. Deyimin Türkçedeki karşılığı olan gözü kapalı olmak da benzer anlamlarda kullanılmaktadır.

2.6. Ağız Açık Kalmak

(Çok şaşırarak. Şaşakalmak) (TDK)

Munh Khula Rah Jana

मुंह खुला रह जाना

منہ خلا رہ جانا

Munh: ağız

Khula: açık

Rah Jana: kalmak

(Hairan rah Jana. Aşçaryaçakit ho J ana) “hayran kalmak, şaşakalmak”

Bu deyim hem Türkçede hem de Hintçede herhangi bir şey nedeniyle insanların şaşırmasını tasvir etmek için kullanılmaktadır. İnsanın bir olayı gördüğünde veya duyduğunda maruz kaldığı etkinin derecesinin yüksek olması sebebiyle söyleyecek bir sözün bulunamaması karşısında ifade edilen bir deyimdir.

2.7. Ağzını Mühürlemek

(Konuşmamak, susmak) (TDK)

Munh Par Muhar Laga Dena

Munh Par Tala Lagana

Munh Si Lena

मुंह पर मुहर लगा देना/ ताला लगाना

मुंह सी लेना

منہ پر مہر لگا دینا / تالہ لگانا۔ منہ سی لینا

Munh: ağız

Muhar Laga Dena: mühürlemek

Tala Lagana: kilitlemek

(Çup rahne ke liye vivaş hona.

(Khamoshi ikhtiyar kar lena, sukoot men ho cana) “Susmaya Mecbur Kalmak, Susmak, Konuşmamak”

Munh par muhar laga dena, munh si lena, munh par tala lagana deyimleri Hintçe/Urducada çok ısrar edilmesine rağmen ağzını açmamak, konuşmamak, susmak anlamlarında kullanılmaktadır. Bir şeyi muhafaza altına almak için kullanılan kilidin yanı sıra yukarıdaki deyimlerde geçen mühür kelimesinin ise kilidin vazifesinden ziyade kapalı kalması gereken bir şeyin açılmayacağını ihtar eden bir konumda kullanıldığı görülmektedir.

2.8. Ağzının İçine Bakmak / Ağzına Bakmak

(Konuşan bir kimseyi seve seve ve dikkatlice dinlemek) (TDK)

Munh takna

मुंह तकना

منه تکنا

Munh: ağız

Takna: bakmak

(Çehre ki taraf nazar karna, surat dekhna, hasrat se dekhna, nigaah se tassuf se dekhna, hairan o şaşdar ho kar nazar karna, lacawab ho jana, cawab na ban parna, kisi baat ke sunne ya ijazat milne ka intezaar karna) “Çehreye bakmak, Hasret ile bakmak, Çaresiz hiç cevap bulamadığı gibi bakmak, Bir şey dinlemek ya da izin almak için bakmak”

Munh takna deyimi Hintçe/Urducada herhangi bir şey yapmadan birinin yüzüne hayret ve şaşkınlıkla bakmak anlamında kullanılmaktadır. Deyim bu yönüyle Türkçede kullanılan ağzının içine bakmak ile aynı anlamda kullanılmaktadır. Türkçede kullanılan ağzına bakmak deyimi ise sözün kullanıldığı bağlama göre farklı anlamları ifade edebilmektedir. Birine hayran olarak bakıp onu dikkatlice dinlemek anlamının yanı sıra kendi fikrinden ziyade başkalarının yönlendirmesiyle hareket eden kimseleri nitelemek için de kullanılmaktadır. Hintçe/Urducadaki munh takna deyimi de Türkçede başkalarının sözüyle hareket etmek anlamında kullanılan ağzına bakmak anlamında da kullanılmaktadır. Ayrıca bu deyim Türkçede olduğu gibi Hintçe/Urducada da bir işin üstesinden gelmek için yeterli bilgi ve beceriye sahip olunmayan başkalarından medet umulan durumlarda kullanılmaktadır.

2.9. Ağzını Toplamak

(Söylemekte olduğu kötü söz ya da küfürlerin farkına varmasını istemek) (TDK) (Özenç, 2018: 71)

Munh sambhalna

मुंह संभालना

منه سمبھالنا

Munh: ağız

Sambhalna: toplamak

(Behudagoyi se zabaan rokna, zabaan ko lagam dena) “Yalnız bir söz söylemekten geri durma, dilini durdurmak”

Munh sambhalna deyimi Türkçedeki ağzını toplamak deyiminde olduğu gibi Hintçe/Urducada da söylenen kötü ve kaba sözlerin farkına vararak geri durulmasını ifade etmektedir. Benzer anlamlarda olmak üzere Hint ve Urdu dillerinde kullanılan deyimlerden bazıları da şunlardır: Behudagoyi se zabaan rokna “söylemekte olduğu kötü, acı söz veya küfürlerin farkına varmak”; zabaan ko lagam dena “dili durdurmak, kontrol etmek”; lagam dena rokna “durdurmak, kontrol altına almak”.

2.10. Laf Tutmak / Söz Dinlemek

(Verilen bir öğüdü, bir sözü tutmak davranışlarını buna uydurmak. Söylenen bir sözü, verilen bir öğüdü benimsemek) (TDK)

Baat manna / Maan lena

बात मानना/ मान लेना

بات ماننا / مان لینا

Baat: söz

Manna: Kabul etmek

(Buzurg ki baat ko maan lena/ taslim kar lena. Fitne ki halat men maan Jana) “Yaşlıların sözünü dinlemek, sözünü kabul etmek”

Baat manna veya maan lena deyimleri Hint ve Urdu dillerinde verilen bir öğüde uymak anlamında kullanılmaktadır. Ancak bu deyim genellikle yaşlı ve tecrübeli kişilerin nasihatlarına uyulmasını ifade etmektedir. Kişinin herhangi bir zarara uğramaması için bu öğütlere uymasının gerekliliği vurgulanmak istendiğinde kullanılmaktadır.

2.11. Büyük Laf Etmek

(Başkasının düştüğü kötü duruma düşmeyeceğini söyleyerek övünmek, gururlanmak. Gücünün üstünde işleri yapacakmış gibi dile getirmek) (TDK)

Bada Bol Bolna

बड़ा बोल बोलना

بڑا بول بولنا

Bada: büyük

Bol: laf

Bolna: söylemek

(Nakhuwat aamez nikalna, gurur karna) “Yapmaya gücü yetmeyen şeyleri bile çok kolaymış gibi göstererek kendini övmek”

Bada bol bolna, Hintçe/Urducada bir olayı çok abartarak, iddialı bir şekilde ifade etmek için kullanılmaktadır. Deyim bu anlamıyla Türkçede de kullanılmaktadır. Gerçeklikten uzak, yapılması için gerekli yeterlikten yoksun olduğu hâlde bir işe girişileceğinden bahsedilen durumlarda kullanılmaktadır. Türkçede yer alan büyük lokma ye, büyük söz/laf söyleme atasözü de bu duruma işaret eder niteliktedir.

2.12. Lafı Değiştirmek

Başka konuya geçmek, başka konuyu dile getirmek, başka bir şeyden söz etmek) (TDK)

Baat bdalna

बात बदलना

بات بدلنا (Siddiqui, 1972: 100)

Baat: laf

Badalna: değiştirmek

(Zabaan pherna. Tabdil – e sukhan karna) “Sözü değiştirmek, konuyu değiştirmek”

Baat badalna deyimi Hintçe/Urducada lafi, konuyu değiştirmek, başka bir konu anlatmaya çalışmak, anlamlarında kullanılmaktadır. Türkçede kullanılan lafi değiştirmek deyimi ile aynı anlamı ifade etmektedir. Değiştirip öyle bir biçimde dile getirmek ki ilk bahsettiği konudan haberi bile yokmuş gibi davranmak anlamına geliyor.

2.13. Lafı Uzatmak

(Gereğinden çok konuşmak) (TDK)

Baat barhana

बात बढ़ाना

بات بڑھانا

Baat: laf

Barhana: uzatmak

(Kalaam ka tool hona, takrar barhna, fasad zeyada hona) “Lafi uzatmak, Tartışmayı büyütme”

Konuşmayı gereksiz bir biçimde uzatarak sürdürmek anlamında kullanılan lafi uzatmak deyiminin karşılığı olarak Hintçe/Urducada baat barhana deyimini kullanılmaktadır. Ayrıca Hintçe ve Urducada hem konuşmayı gereksiz yere uzatmak hem de küçük bir hadiseyi kavgaya çevirmek ve daha da büyütme anlamlarında kullanılan kalaam ka tool hona deyimini bulunmaktadır.

2.14. Lafını Kesmek

(Birinin sözünü bitirmesine fırsat vermeden araya girmek) (TDK)

Baat kaatna

बात काटना

بات کاٹنا

Baat: söz

Kaatna: kesmek

(Nisbat munkate karna. Silsila – e guftagu ko torna. Baat men dakhil dena) “Konuşmayı kesmek, Biri konuşurken onun sözünü kesip kendi sözünü söylemek”

Baat kaatna deyimini Hintçe ve Urducada iki farklı anlamda kullanılmaktadır. Bu anlamlardan ilki, birisi konuşurken onun lafını bitirmesini beklemeyip kendi sözünü söylemek, araya girmektir. İkinci anlam ise evlenmek üzere sözleşen bir çiftin aralarındaki sözü veya ilişkisini sonlandırmak anlamıdır. Deyimin bu ikinci anlamının zıddı Türkçede kullanılmaktadır. Söz kesmek şeklinde Türkçede kullanılan deyim evlenmek üzere anlaşan çiftlerin söz akitlerini gerçekleştirmek için kullanılmaktadır.

2.15. Laf Sokmak

(Üstü kapalı bir biçimde karşısındakine bir şeyler ima etmek) (TDK)

Tana Marna

ताना मारना

تانا مارنا

Tana Marna: dalga geçmek

(Wayang waçan bolna) “Biriyle dalga geçmek”

Tana marna, Hintçe/Urducada üstü kapalı bir biçimde başka biriyle dalga geçmek anlamında kullanılmaktadır. Türkçede kullanılan laf sokmak deyimi ise dalga geçmekten ziyade kinaye yoluyla birine imada bulunmak için kullanılmaktadır. Birine iletilecek mesajın açık bir anlatım yerine üstü kapalı olarak, kısa ve bazen de veciz bir şekilde yapılması söz konusudur.

2.16. Abuk Sabuk Konuşmak

(Manasız, yersiz, saçma konuşmak) (TDK)

Anap Şanap Bakna/Kahna

अनाप शनाप बकना/ कहना

اناپ شناپ بکنا/ کہنا

Anap Şanap: abuk sabuk

Bakna: konuşmak

Kahna: söylemek

(Ulti sidhi baat kahna, Gaali dena) “Yersiz, manasız hiç fayda olmayan şeyleri konuşmak”

İkileme yoluyla oluşturulan bu deyim, hem Türkçede hem de Hintçe/Urducada yersiz, gereksiz ve manaca içeriğe uymayan konuşmaları anlatmak için kullanılmaktadır. Akla ve mantığa aykırı konuşmaları ifade etmektedir. Türkçede abuk subuk konuşmak şeklinde de kullanılmaktadır.

2.17. Şundan Bundan Konuşmak

(Öylesine, gelişigüzel, rastgele konuşmak) (TDK)

İdhar udhar ki baten karna

İdhar udhar ki kahna

इधर उधर की बातें करना/ कहना

ادھر ادھر کی باتیں کہنا / کرنا

İdhar udhar ki: şundan bundan

Baten karna: konuşmak

(Mudde ki baat na kah kar bekar ki baten karna, taal matol karna) “Konuşması gerekeni konuşmayıp başka şeyleri konuşmak, gevelemek, gevezelik etmek”

Türkçede kullanılan havadan sudan konuşmak, şundan bundan konuşmak deyimlerinde görülen önemsiz şeylerden bahsetmek, söylenmesi gereken asıl konularda söz etmeden başka sözlerle vakit harcamak anlamı Hint ve Urdu dillerinde idhar udhar ki baten karna deyimini ile ifade edilmektedir. Hint ve Urdu dillerinde yukarıda verilen anlamları ifade etmek için kullanılan diğer deyimler ise şunlardır: wayarth baten karna, asal baat na karke bekar ki baaten karna, idhar udhar ki kahena, idhar udhar ki hankna. Bu deyimler de asıl olarak söylenmesi gereken asıl konularda söz etmeden başka sözlerle vakit geçirmek anlamının ifade edilmesinde kullanılmaktadır.

2.18. Açık Söylemek

(Anlaşılmamış nokta bırakmadan anlatmak veya çekinmeden söylemek) (TDK)

Kholkar kahna

खोलकर कहना

کھول کر کہنا

Kholkar: açık

Kahna: söylemek

(Aspaşt kahna) “Hiç çekinmeden iyi bir şekilde anlatmak”

Kholkar kahna, Hintçe ve Urduçada içinde anlaşılmayan hiçbir nokta bırakılmayan ve anlaşılmasının çok kolay olacak şekilde anlatmak anlamında kullanılmaktadır. Deyim, bu anlamının yanı sıra muhatabının ne düşündüğünü/düşüneceğini hesaba katmadan/önemsemeden ve çekinmeden söylemek anlamında da kullanılmaktadır. Bu şekildeki davranışın temel sebebi karşıdaki kişiyi sonradan duymamıştım, anlamamıştım şeklindeki bahanelerini engellemektir.

2.19. Tath Dil (le Konuşmak)

(Gönül alıcı, hoş giden, cana yakın konuşma biçimi ya da söz) (TDK)

Mitha mitha bolna

मीठा मीठा बोलना

میٹھا میٹھا بولنا

Mitha: tatlı

Bolna: söylemek

(Meetha bolna) “Çok hoş ve tatlı konuşmak”

Hintçe/Urduçada kullanılan mitha mitha bolna deyimini, insanın kulağına hoş gelen, gönül alıcı, süslü sözleri ifade etmek için kullanılmaktadır. Cana yakın konuşma, kulağa iyi ve hoş gelen konuşma Hint coğrafyasında tatlı ile teşbih edilmiştir. Şabd sahaare boliye şabd ke hath na paon, ek şabd auşidh kare ek şabd kare ghaow (kabir ke dohe) : “insan ağzından çıkana dikkat etmeli çünkü bazı sözler insana ilaç gibi gelir ve bazıları ise zehir gibi”

2.20. Sözü Tartmak

(Ölçülü konuşmak) (TDK)

Tol tol kar munh se şabd nikalna

तोल तोल कर मुंह से शब्द निकालना

تول تول کر منہ سے شبد نکالنا

Tol Tol kar: tartarak

Munh: ağız

Şabd: söz, laf

Nikalna: çıkarmak

(Bahut sonç vicar kar bolna) “Çok düşünüp taşınıp söylemek”

Hint ve Urdu dillerinde sözünü söylemeden önce insan ne söyleyeceğini çok düşünüp taşınıp ve tartarak, ölçülü konuşmak anlamına gelen tol tol kar munh se şabd nikalna ile Türkçede kullanılan sözü tartmak deyiminin anlamları aynıdır.

2.21. Avcunun İçine Almak

(Birini her dediğini yapar duruma getirmek. Baskı ve etkisi altına almak. Birini yönetmek. Elini kolunu bağlamak) (TDK)

Muthhi Men Karna

मुट्टी में करना

مٹھی میں کرنا

Muthhi: avuç

Men: içine

Karna: almak

(Vaş men karna) “Birini ne istiyorsa yaptırabilecek duruma getirmek”

Muthhi Men Karna- Hintçe/Urducada birinden ne isteniliyorsa ve istenilen şeyin nasıl olması arzulanıyorsa kişiyi o derecede kendi etkisi altında almak ve birine kendi istediğini yaptırmak anlamlarında kullanılmaktadır. Vaş Men Karna/ Kabu Men Karna, Hintçede avucunun içine almak anlamındadır.

2.22. Parmak Isırtmak

(Herhangi bir davranışıyla şaşkınlık içinde bırakmak, şaşırtmak) (TDK)

Daanton Tale Ungli Dabana

दांतों तले उंगली दबाना

دانتوں تلے انگلی دبانا

Daanton Tale: dişleri altında

Ungli: parmak

Dabana: basmak

(Dang rah Jana, hairan ho cana) “Aşırı derecede şaşkırmak, şaşakalmak”

Bir kimsenin çok büyük bir işi başardığı zaman diğer insanların bu başarı karşısındaki şaşkınlığını ve hayretini ifade etmek için kullanılmaktadır. İnsanların şaşkınlığının arkasında başaracağından emin olunmayan kişilerin amaçlarına ulaşması da bulunmaktadır. Yaşanan şaşkınlık karşısında Hint ve Urdu dillerinde danton tale ungli dabana deyimini kullanılmakta ve şaşkınlığın etkisinde olarak insanların fark etmeden parmağını ısırıldığı ifade edilmektedir.

2.23. Elinden Kaçırarak

(Yakaladığı fırsatı istediği gibi kullanmamak) (TDK)

Hath se nikal jana

हाथ से निकल जाना

ہاتھ سے نکل جانا

Hath Se: elinden

Nikal Jana: çıkmak

(Adhikar se Jana) “Fırsat kaçırmak”

Hath se nikal jana deyimini Hintçe ve Urduçada yakaladığı fırsatı değerlendirememek, bir şeyi başarmaya çok yaklaşmışken başaramamak anlamlarında kullanılmaktadır. Deyim bu yönüyle Türkçede kullanılan elinden kaçırmak ile aynı içeriğe sahiptir.

2.24. Elini Eteğini Çekmek

(Uğramaz olmak. Uğraşmamak, ilgilenmemek. O şeyle ilgisini kesmek) (TDK)

Baaz aana

बाज़ आना

باز آنا

Baaz Aana: vazgeçmek

(Haath uthana, Dast kaş hona) “Elini çekmek, vazgeçmek”

Hintçe ve Urduçada kullanılan baaz aana deyimi, bilerek bir şeyden, bir olaydan veya kişiden uzak kalmak, vazgeçmek, onunla ilgisini kesmek anlamlarında kullanılmaktadır. Baaz aana ile elini eteğini çekmek deyimleri aynı anlam dairesinde kullanılmaktadır.

2.25. Ayak Uydurmak

(Adımlarını başkasınınkine uydurmak. Kendi düşünce ve davranışını başkasınınkine benzetmek) (TDK)

Kadam Par Kadam Rakhna

कदम पर कदम रखना

قدم پر قدم رکھنا

Kadam: ayak

Par: üstünde

Rakhna: koymak

(Peechhe peechhe chalna. Anusaran karna. Puri tarah nakal karna) “Arkasından yürümek, taklit etmek, tam olarak başka birine ayak uydurmak”

Kadam par kadam rakhna, Hintçe/Urduçada ayağı ayak üstüne koymak anlamındadır. Birini takip etmek, onun yaptığı gibi yapmak ve ona uymak anlamlarını ifade etmek için kullanılmaktadır. Türkçedeki anlam ile ortak bir kullanım görülmektedir. Düşünce ve davranışlarda başkasına benzemeye çalışmak, onu takip etmek için kullanılmaktadır.

(Kendi) Ayakları üstünde durmak

(Başkasının yardımına ihtiyaç duymadan güçlü bir biçimde sorunları çözebilecek durumda olmak) (TDK)

Apne paon par khada hona

अपने पाओं पर खड़े होना

اپنے ہونا پاؤں پر کھڑے ہونا

Apne: kendi

Paon: ayak

Par: üstünde

Khada Hona: durmak

(Swavlambi hona, Apni rozi roti khud kamana) “Yiyeceklerini temin edebilmek, hayatı geçirebilmek için gerekli olan her şey kendi karşılamak”

Kişinin kendi yaşamını sürdürebilmesi için kimsenin yardımına muhtaç olmaması ve kendi sorunlarını kendi çözebilecek duruma sahip olması anlamında kullanılmaktadır. Bu deyim Türkçe ve Hintçe/Urducada aynı anlamda kullanılmaktadır. Deyimde de geçen ayak kelimesinin sahip olduğu anlam içeriği gereği ayakta durmak, sağlam olmak gibi anlatımlar için kullanılmıştır. Hem Türkçede hem de Hintçe/Urducada aynı anlam noktasından hareket edildiği görülmektedir.

2.26. Ciğerini Delmek

(Acıklı bir durum, kişiye dayanılmaz bir üzüntü vermek) (TDK)

Kaleja Phatna

कलेजा फटना

کلیجہ پھٹنا

Kaleja: ciğer

Phatna: patlamak

(Bahut dukh hona) “Çok üzölmek”

Hem Türkçede hem de Hintçe/Urducada çok üzücü bir durum için kullanılır. Sevgi ve muhabbetin yeşerdiği yeri işaretlemek için kullanılan kalp, yürek, gönöl gibi kelimelerin yanında birine karşı duyulan muhabbeti ifade etmek için kullanılan ciğer, aynı zamanda acı ve ıstırabın yoğun oalrak yaşandığı durumlarda söz konu edilmektir. Hintçe ve Urducada özellikle kişinin en yakınındaki ve güvendiği kişiler tarafından ihanete uğramasını anlatmak için kullanıldığı görülmektedir.

2.27. Kalbi Çarpmak

(Korku ve kaygı duyup merak etmek ve bu sebeple tedirgin, huzursuz olmak) (TDK)

Dil dharakna

दिल धड़कना

دل دھڑکنا

Dil: kalp

Dharakna: çarpmak

(Khauf o iztiraab ki halat men dil ka asal cunmbish se tacawuz karna, dil ki harkat ka tez hona) “Korku ya da merak durumunda kalbin normaldan fazla çapması kalbinde fazla hareket olmak”.

Dil dharakna deyimi Türkçede içerdiği anlamla uyumlu olmak üzere Hint ve Urdu dillerinde de kaygı, korku, heyecan gibi sebeplerle huzursuz olmak anlamında kullanılmaktadır. Hintçe/Urducada kalbin normal ritminin üzerine çıkarak atması anlamında kullanılan diğer bir ifade de dil ki harkat ka tez honadır. Hintçe/Urducada korku sebebiyle nefes alışverişinin hızlanması, titremek, huzursuz olmak anlamlarında kullanılan diğer ifadeler şunlardır: bhay se sans ka tez hona, bhay se vayakul hona, dar se ji kanpna, dil dahalna.

2.28. (Birinini) Kalbine Girmek

(Sevgisini, güvenini kazanmak) (TDK)

Dil men utar aana/baith jana/samana/ghar karna/jagah banana

दिल में उतर आना/ बैठ जाना/ घर करना/ जगह बनाना

دل میں اتر آنا / بیٹھ جانا / گھر کرنا / جگہ بنانا

Dil: kalp

Men: +da

Utar Aana: girmek

Baith Jana: oturmak

Jagah Banana: yerini belirlemek

(Tasawwur men bas jana, zehan naşin hona, kisi ke dil men cagah banana, kisi baat ya çiz ka dil men cam cana) “Hayalinde kalmak, zihninde kalmak, Birinin kalbine girmek”

Birinin sevigisi ve itimadını kazanmak anlamına gelen kalbine girmek deyimini için Hintçe/Urducada dil men utar ana kullanılmaktadır. Türkçede benzer anlamı veren (birinin) gönlünü kazanmak, kalbini kazanmak, kalbinde yeri olmak deyimlerinde olduğu gibi Hintçe/Urducada kullanılan farklı deyimler bulunmaktadır. Bu deyimler şunlardır: Dil men baith jana, dil men ghar kar jana, dil men jagah banana.

2.29. Kalbi Kararmak

(Dünya zevklerine karşı isteği kalmamak, içi kararmak) (TDK)

Dil çhhota hona

दिल छोटा होना

دل چھوٹا ہونا

Dil: gönül

Çhhot hona: küçültmek

(Himmat tüt jana, Mayus ho jana) “Cesareti kırılmak, umudunu yitirmek”

Türkçede inancını kaybetmek anlamına gelen bu deyimın karşılığı olarak Hint ve Urdu dillerindeki karşılığı dil çhhota hona deyimidir. Ayrıca cesareti kırılmak, umudu kalmamak anlamlarına gelen himmat past hona, mayus ho jana, ve ji çhhota karna deyimleri de kullanılmaktadır.

2.30. Akılı Başına Gelmek

(Zarar gördüğü işlerden uslanıp akıllıca davranmak. Baygınlıktan ayılmak. Kendine gelmek) (TDK)

Akal Thikane Lagna

अकल ठिकाने लगना

عقل ٹھکانے لگنا

Akal: akıl

Thikane Lagna: yerine gelmek

(Galti samac men aana) “Yaptığı hatayı anlamak, farkına varmak”

Akal thikane lagna deyimi Türkçedeki karşılığına koşut olarak Hintçe/ Urduçada yaptığı hatayı anlamak, farkına varmak ve ondan ders çıkarıp aynı ya da ona benzeyen hatayı yine yapmaktan vazgeçmek anlamında kullanılmaktadır. Deyimin Türkçe karşılığında baş kelimesi kullanılırken Hintçe karşılığında baş kelimesi kullanılmamaktadır. Onun yerine thikane kelimesi kullanılmaktadır. Thikane lagna, olması gerektiği yere gelmek anlamını vermektedir. Deyim, bu farka rağmen hem Türkçede hem de Hintçe/Urduçada kendi hatalarından ders çıkarmak ve kendine gelmek anlamında kullanılmaktadır.

2.31. Aklına Uymak

(Başka birinin düşüncesine göre iş yapmak, davranmak) (TDK)

Baton Men Aa Jana

बातों में आ जाना

باتوں میں آجانا

Baton Men Aa Jana: başka birinin lafına uymak

(Kisi bhi baat par bahut caldi bharosa kar lena,

Baat vyawhar men dhoka khana) “Kimsenin sözüne çok erken güvenmek, kandırılmak”

Baton men aa jana, Hintçe ve Urduca, birine çok erken güvenmek ve onun istediği biçimde davranmak, onun aklına göre hareket etmek anlamlarında kullanılmaktadır. Deyimin bu anlamı Türkçede de aynı şekilde kullanılmaktadır. Kendisinin yerine başka birinin düşüncelerine göre hareket eden kişileri nitelemek için kullanılan uydum akıllı tabiri de benzer bir yaklaşımı göstermektedir.

2.32. Anlamazlıktan Gelmek

(Bir şeyi anladığı hâlde anlamamış, farkına varmamış gibi davranmak) (TDK)

Andekha karna

अनदेखा करना

انديکھا کرنا

Andekha Karna: görmezlikten gelmek

(Can bñc kar talna. Can bñc kar dheyan na dena) “bir Şeyi gñrdñđđ hñlde gñrmemek gibi davranmak, bilerek bir Şeyi umursamamak”

Tñrkçede anlamak fiili ile teşkil edilen bu deyim Hintçe/Urducada gñrmek fiiliyle ifade edilmektedir. Tñrkçede bir olayı veya durumu anladđđ hñlde anlamamış gibi davranmak anlamında kullanılmaktadır. Hintçe/Urducada ise kişinin bir Şeyi gñrdñđđ hñlde gñrmezlikten gelmesi anlamında kullanılmaktadır. Deyimlerin teŐkilindeki bu farka rağmen her üç dilde de aynı durumda kullanılan bir deyimdir.

2.33. İŞini Bitirmek

(Yaptđđđ işi sona erdirmek. Bir kimseyi iş yapmayacak bir duruma sokmak. Öldürmek)
(TDK)

Kaam Tamam Karna

काम तमाम करना

کام تمام کرنا

Kaam: iş

Tamam Karna: bitirmek

(Kisi ko maar dalna, Kaam khatam karna) “Birini öldürmek, işini tamamlamak”

Herhangi bir işi bitirmek, tamamlamak, sona erdirmek ve birini öldürmek anlamlarında kullanılan bu deyim Tñrkçe ve Hintçe/Urducadaki kullanılıŐları arasında herhangi bir fark yoktur. Deyimlerin sahip olduğu mecazlı anlatım yolu ile birinin hayatına son vermek anlamını taşıyan bu deyimde öldürñlen kişiye atfedilen òlme işi tamamlanmıŐ olmaktadır.

2.34. Can Damarına Basmak

(Bir işin en önemli noktası üzerinde durmak. Bir Şeyin en duyarlı noktasını açđđa çıkarmak) (TDK)

Dukhti Rag/Nas Pe Hath Rakhna

दुखती रग/ नस पे हाथ रखना

دکھتی رگ / نس پر ہاتھ رکھنا

Dukhti: ağrı

Rag/ Nas: damar

Par: üstünde

Hath: el

Rakhna: koymak

(Marm par aaghat karna)

Dukhti rag / Nas pe hath rakhna Hintçe/Urducada birinin iyileşmemiş yaralarına isteyerek veya istemeyerek elini veya parmaklarını dokunmasını ifade eder. Eski hatıraların hatırlanmasını, geçmişte yaşanan sıkıntıların tekrar edilmesini çağrıştıran bu deyim Hintçe/Urducada geçmişin acılarını unutturmak anlamında da kullanılmaktadır. Bununla birlikte Hintçe/Urducada zor duruma düşen birine yardım edilmesi, sıkıntılardan kurtulması için anlamlarında kullanılmaktadır.

2.35. Omuz Omuza Vermek

(Birbirine destek vererek, dayanışarak zorluk altından kalkmak. Yan yana, çok sıkışık)

(TDK)

Kandhe Se Kandha Milana

कंधे से कंधा मिलाना

کندھے سے کندھا ملانا

Kandha: omuz

Se: ile

Milana: birleştirmek

(Purn rūp se sahyog karna) “Tam olarak destek vermek”

Bu deyim, Türkçe ve Hintçe/Urducada yardımlaşmak anlamında ortaklaşmaktadır. Birinin yaptığı bir işe destek olmak ve işi tamamlamak/başarmak için yardım etmek için kullanılmaktadır. Güç birliği yapmak ve birlikte hareket etmeyi ifade etmektedir.

2.36. Kıl Payı Kalmak

(Çok az, az bir fark kalmak) (TDK)

Bal Bal Baçna

बाल बाल बचना

بال بال بچنا

Bal: saç

Baçna: kurtulmak

(Kisi hadse se saaf tod se baç Jana) “Bir olay ya da tehlikeye tam yakalanmak veya girmek üzereyken kurtulmak”

Bal bal baçna, Hintçe/Urducada herhangi bir olay ya da durumdan kıl kadar farkla yani çok az farkla kurtulmak anlamında kullanılmaktadır. Türkçe kıl payı kalmak da benzer bir anlamla kullanılmaktadır. Olası bir şeyin gerçekleşmesine çok yaklaşıldığı ancak gerçekleşmediği durumlarda kullanılmaktadır. Viman durghatna men yatri log bal bal baçe: Uçak kazasında yolcular kıl payı kurtuldu.

2.37. Ah Almak

(Birinin bedduasını üstüne çekmek, ahını almak) (TDK)

Ah Lena

आह लेना

آه لینا

Ah: ah

Lena: almak

(Beddua lena) “Birine çok kötü davranarak veya eziyet ederek onun beddualarını kendi üzerine çekmek”

Bu deyim, biri veya birilerinin kalbinin kırıldığı için onların bedduasını kendi üzerine çekmek anlamında kullanılır. Birini haksızlığa uğratma veya birine zulmetmek gibi durumlarda haksızlığa uğrayanların sitemini ifade etmek için kullanılmaktadır. “Meri aah

ka tum asar dekh lena, who aayenge thame cigar dekh lena”: “Elbet benim ahımın etkisini görürsünüz, o (âşık) ciğerini tutup bana gelecek”.

2.38. Yıldızı Parlamak

(Şans yüzüne gülmek. Çok başarılı olup herkesin dikkatini çekecek duruma gelmek. Ün kazanmak) (TDK)

Sitara Çamakna/ Buland Hona

सितारा चमकना/ बुलंद होना

ستاره چمکنا / بلند ہونا

Sitara Çamakna: yıldız parlamak

Buland Hona: yükselmek

(Sawbhaggya ke din ana. Bhaggya jagna) “Kısmeti açılmak, Şansı yükselmek/ artmak”

Bu deyim, kişinin şansının artması, talihinin gülmesi anlamlarında kullanılır. Yıldızların hemen her milletin inanışlarında belirgin bir yeri vardır. Yüksek ve parlak olmayı, etrafi tarafından görünür olmayı temsil eder fakat her yıldız her zaman parlak ve yüksek olmamaktadır. Bu sebeple talihinin izin verdiği ölçüde yükselen kişiler için kullanılmaktadır. Yıldız kayması olarak bilinen gök olayı ise yukarıdaki anlamların aksini ifade etmek için kullanılır. Marifeti herkesçe bilinen kişilerin vefatı için kullanılmaktadır. Yıldızın sönmesi ise herkesçe bilinen bir başarı sahibinin başarısının sona erdiği durumlarda kullanılmaktadır. “Sıtara to sıtara hai mere bhai, kabhi tera kabhi mera çamakta hai”: “Yıldız sonuçta yıldızdır bir gün senin bir gün benimki parlar”.

2.39. Kıyameti Koparmak

(Bir şeye çok kızarak bağırıp çağırmak, feryat etmek. Aşırı gürültülere, kargaşaya yol açmak) (TDK)

Parlay Machana

परलै मचाना

پرلے مچانا

Parlay: kıyamet

Maçana: koparmak

(Hangama karna) “Herhangi bir olaya çok abartılı bir şekilde kızarak bağırıp çağırmak”

Parlay maçana, Türkçede olduğu gibi çok fazla bağırıp çağırmak, rahatsız etmek, yağmalamak anlamlarında kullanılmaktadır. Bununla birlikte Hint ve Urdu dillerinde “kayamat barpa karna” ve “kohram maçana” deyimleri de aynı anlamda kullanılmaktadır. Dünya hayatının son bulacağı kıyamet gününün insan aklının tasavvuruyla şekillendirdiği bir biçimde tasvirinden yararlanılarak oluşturulan bu deyimle benzer olarak Türkçede ortalığı ayağa kaldırmak deyimini de kullanılmaktadır.

2.40. Sırtını Çevirmek

(Bir kişiye önem vermemek, dışlamak, kötü davranmak. Bir şeye önem vermemek, onu kabul etmemek, yapmamak ya da sürdürmemek. Birine darılmak) (TDK)

Pith pherna

पीठ फेरना

پیٹھ پھیرنا

Pith: sırt

Pherna: çevirmek

(Rukh badal lena) “Yüzü başka bir yöne çevirmek”

Sırtını çevirmek, hem Türkçede hem de Hintçe/Urducada birini dışlamak, ona kötü davranmak, onunla ilgilenmemek anlamlarında kullanılmaktadır. “İnsan ke bure dino men apne bhi pith pher lete hain”: “İnsanın kötü günlerinde kendi akrabalar bile sırtını çevirirler”.

2.41. Yaraya Merhem Olmak

(Acil ihtiyaçları karşılamak) (TDK)

Ghaav Par Marham Lagana

घाव पर मरहम लगाना

گھاؤ پر مرہم لگانا

Ghaav: yara

Par: üzerine

Marham: merhem

Lagana: sürmek

(Saantwana ya tasallı dena) “Teselli Etmek”

Bir sıkıntıya düşen veya zarara uğradığı birine her hangi bir biçimde yardımda bulunmak, onu teselli etmek ve ona moral vermek için kullanılmaktadır. Hem Türkçede hem de Hintçe/Urducada ilk ve öncelikli ihtiyaçların karşılanması için kullanılmaktadır.

2.42. Suçüstü Yakalamak

(Suçluyu suç işlerken veya eyleminden az önce yakalamak) (TDK)

Range Hathon Pakarna

रंगे हाथों पकड़ना

رنگے ہاتھوں پکڑنا

Range: renkli

Hathon: eller

Pakarna: yakalamak

(Apradh karte huye pakarna) “Suç işlerken yakalanmak”

Birinin bir suçu işlerken veya bir kabahate teşebbüs etme aşamasında yaklanmasını ifade eden bu deyim anlam itibarıyla Hintçe/Urducada da aynıyla kullanılmaktadır. Ancak Hintçe/Urducada kullanılan deyimden lafızları arasında bulunan range hathon İngilizcede bulunan red handed (suçüstü) deyimini ile ilgilidir. Reh handed işin henüz tamamlanmadığı devam ettiği durumlarda kullanılmaktadır.

2.43. Göğsü Kabarmak

(Bir olaydan dolayı kıvanç duygusunu ortaya koymak, övünmek, gururlanmak, iftihar etmek) (TDK)

Çhhati Phoolna

छाती फूलना

چھاتی پھولنا

Çhhati: göğüs

Phoolna: kabarmak

(Garv hona) “Gururlanmak”

Elde edilen bir başarı veya yaşanan bir olaydan duyulan mutluluk karşısında kişinin gurur duyduğunu ifade eden bu deyim hem Türkçede hem de Hintçe/Urducada aynı anlamlarda kullanılmaktadır. Beden dilinin doğal bir yansıması olarak kullanılan bu deyim duyulan kıvancın eseri olarak kişinin göğsünü hava ile doldurması ve bedenen rahat bir hâlde olduğunu göstermektedir.

2.44. Öve Öve Bitirememek

(Beğenilen bir şeyden çok söz etmek) (TDK)

Taarif Ke Pul Badhna

तारीफ के पुल बाँधना

تعریف کے پل باندھنا

Taarif: övmek

Pul: köprü

Badhna: bağlamak

(Adhik parşansa ya taarif karna) “Çok fazla övmek”

Beğenilen bir durum veya olaydan çokça söz etmek için kullanılan bu deyim hem Türkçede hem de Hintçe/Urducada aynı anlam ile kullanılmaktadır. Deyim, Hintçe/Urducada övgülerden bir köprü yapmak üzerine kuruludur. Övgünün çokluğunu, sarf edilen sözlerin bitmediğini, kesintisiz bir ağı ifade etmek üzere köprü ifadesi kullanılmaktadır. Taarif ke pul bandhnanın yanı sıra Hintçe/Urducada taarif karte na thakna da kullanılmaktadır.

2.45. Kafası Düzelmek

(Doğruyu ve iyiyi bulmak) (TDK)

Akal Thikane Lagna

अकल ठिकाने लगना

عقل ٹھکانے لگانا

Akal: akıl

Thikane Lagna: yerine gelmek

(Galtı samac men aana) “Hatasını Anlamak”

Akal thikane lagna deyimi Hintçe/Urducada başarısız bir girişimden sonra kişinin hatasını anlayıp onu giderdiği durumlar için kullanılır. Benzer şekilde Türkçede de, yaşanan deneyimlerden sonra uygun olanı tespit ve tercih etmek anlamında kullanılmaktadır.

2.46. Sırtından Bıçaklamak

Sırtından vurmak

(Kendisine inanan, güvenen bir kimseye gizlice kötülük yapmak, ihanet etmek) (TDK)

Pith Men Çhhura Ghonpna

पीठ में छुड़ा घोंपना

پیٹھ میں چھوڑا گھونپنا

Pith: sırt

Çhhura: bıçak, hançer

Ghonpna: saplamak

(Dhoka dena) “İhanet Etmek”

Pith men çhhura ghonpna Hintçe/Urducada kişinin çok sevdiği, değer verdiği, en yakındaki veya en güvendiği insan tarafından ihanete uğradığı zaman kullanılır. Deyimin kullanıldığı bağlam Türkçede de Hintçe/Urducada olduğu gibi kullanılmaktadır.

2.47. Cesareti Kırılmak

(Korkmak, yürekliliğini yitirmek, cesurca davranmamak) (TDK)

Himmat Tutna

हिम्मत टूटना

بمّت ٹوٹنا

Himmat: cesaret

Tutna: kırılmak

(Uttsah bhang hona) “Havesi kalmamak”

Himmat tutna deyimini Hintçe/Urducada kişinin bir işi çok defa denemesine rağmen her seferinde başarısız olması ve bu yüzden de üzerinde çalıştığı işi başaracağı umudunu kaybettiği durumlarda kullanılmaktadır. Bu durumun dışında kişinin yaptığı bir hatadan dolayı mahçup olmasıyla neticelenen işlere yeniden girişmemesini ve utancını anlatmak için kullanılmaktadır.

2.48. Ün Kazanmak

(Adı her yerde duyulmak, şöhreti herkesçe bilinir olmak) (TDK)

Naam Kamana

नाम कमाना

نام کمانا

Naam: isim, ad

Kamana: kazanmak

(Yaş prapt karna) “Çok meşhur olmak”

Hintçe/Urducada naam kamana deyimini şöhrete kavuşmak anlamında kullanılır. Hintçe/Urducada naam kamana deyiminin yanı sıra benzer bir manayı ifade etmek üzere naam paida karna ve yaş prapt karna deyimleri de kullanılmaktadır. Toplum nezdinde mühim görülen işlerin üstesinden gelerek herkesçe bilinir olmak manasında kullanılan bu

deyimler ile Türkçe ün kazanmak, adı duyulmak, nam salmak deyimlerinin kullanıldığı anlam dairesi ortaktır.

2.49. Derisini Yüzmek

(Derisini soymak, sıyırmak, işkence ederek öldürmek, birinin bütün varlığını elinden almak) (TDK)

Khaal utarna

Khaal udherna

खाल उतारना/ उधेड़ना

كھال اتارنا / ادھیڑنا

Khaal: deri

Utarna: çıkarmak

Udherna: çıkarmak

(Khaal/ çamra utarna, saza e mot dena, bahut pitna) “Derisini yüzmek, ölüm cezasını vermek, çok fazla dövmek”

Khaal utarna deyimini Hintçe/Urducada öldüresiye dövmek, öldürmek, çok ağır ceza vermek anlamlarında kullanılmaktadır. Aynı anlamı karşılamak üzere yine Hintçe/Urducada khaal udherna ve çamri udherna “cildini çıkarmak” deyimleri de sık olarak kullanılmaktadır. Hintçe/Urducada ağırlıklı olarak ağır şekilde cezalandırmak için kullanılan deyim Türkçede öldürmek, tüm malını elinden almak anlamlarında kullanılmaktadır.

2.50. Pusu Kurmak / Pusuya Yatmak

(Birine saldırmak, saldırmak için bir yere gizlenip beklemek, Pusuda beklemek) (TDK)

Ghaat men baithna

घात में बैठना

گھات میں بیٹھنا

Ghaat: pusu, tuzak

Men: +da

Baithna: oturmak

(Daon me rahna, Dushman ke marne ya şikar ke sayde karne ke waste çhhup kar baithna)
“Tuzak kurmak, duşmanı pusuda beklemek”

Hintçe/Urducada ghaat men baithna, ghaat laga kar baithna, ghaat lagana deyimleri düşmana veya ava pusu kurarak saklanıp beklemek/oturmak anlamlarında kullanılmaktadır. Bunlarla birlikte Hint ve Urdu dillerinde fırsat kovalamak anlamına gelen ghaat men rahna deyimini de kullanılmaktadır.

2.51. Avare Dolaşmak

(Aylak, başboş, işsiz güçsüz dolaşmak) (TDK)

Mara mara phirna

मारा मारा फिरना

مارا مارا پھرنا

Mara mara: avare

Phirna: dolaşmk

(Awara phirna, khasta o kharab hona, thokren khata phirna) “Avare, işsiz güçsüz dolaşmak”

Mara mara phirna deyiminin yanı sıra Hintçe/Urducada görülen majboori ya durdaşa men thokaren khate phirna deyimini zorunluluk veya çaresizlikten dolayı avare biçimde dolaşmak anlamında kullanılmaktadır. Bu deyim aynı zamanda Türkçede olduğu gibi Hint ve Urdu dillerinde de beceriksizlik ve tembellik yüzünden hiç bir iş yapmayı boş boş dolaşan insanları tavsif etmek için kullanılmaktadır.

2.52. Yüzüne Karşı Söylemek

(Çekinmeden karşısında söylemek) (TDK)

Munh par kahna

मुंह पर कहना

منہ پر کہنا

Munh: yüz

Par: karşı

Kahna: söylemek

(Ru baru kahna çähe bura lage ya bhla) “Karşısındakinin ne düşüneceğini hiç umursamayıp yüzüne karşı söylemek”

Munh par kahna deyimi, Türkçede olduğu gibi Hintçe ve Urducada birinin gıyabında/arkasından konuşmayıp söylenmek istenileni o kişinin yüzüne karşı söylemek anlamında kullanılmaktadır. Hintçe ve Urducada birinin gıyabında/arkasından konuşmak için pith piçhe “arkasından konuşmak” deyimi kullanılmaktadır.

2.53. Minnet Etmek

(Boyun eğmek, yalvarmak) (TDK)

Minnat Karna

मिन्नत करना

منت کرنا

Minnat karna: minnet etmek

(Aacıza karna, girgirana) “Rica Etmek, Yalvarmak”

Rica etmek, yalvarmak anlamlarında kullanılan minnat karna deyiminin Hintçe ve Urducaki kullanım alanı Türkçe ile ortaklık göstermektedir. Arapçadan Türkçeye minnet şeklinde geçen kelime Hint ve Urdu dillerine de geçmiştir. Birisiyle savaşmaya, birini bir şeyden men etmeye güç yetirilemeyen veya birinin karşısına çıkmaya cesaret edilemeyen durumlarda kullanılmaktadır.

2.54. Batağa Saplanmak

(İçinden çıkılması güç bir durumda olmak) (TDK)

Daldal men phansna

दलदल में फंसना

دلدل میں پھنسنا

Daldal: bataklık

Phansna: saplanmak

(Keeçar men phansna, musibat men giraftaar hona, dikkat men parna) “Bataklığa Saplanmak, musibete yakalanmak, afete yakalanmak”

Daldal, (İngilizcede wetland) bir toprak çeşidi olup gayet yapışkan bir niteliğe sahiptir. Birinin içine düştüğü zor bir durum karşısında kendini kolayca kurtaramayacağı bir pozisyon olduğunu anlatmak için Hintçe/Urducada daldal men phansna deyimini kullanılmaktadır. Deyimin bu anlamı Türkçede yer alan bataklığa saplanmak deyimini ile aynıdır. Çok derin olmamakla birlikte suyla kaplı bir alan olan bataklık, içine düşüldüğünde çıkmaya çalışıldıkça içine düşeni daha da fena bir duruma getirebilir. Bu sebeple kişinin içine düştüğü durumun çıkmaza girmesini ifade etmek için hem Türkçede hem de Hint ve Urdu dillerinde aynı deyim kullanılmaktadır.

2.55. Haddini Aşmak

(Ölçüyü kaçırmak, aşırı gitmek) (TDK)

Had se barhna/guzarna

हद से बढ़ना/ गुज़रना

حد سے بڑھنا / گزرنا

Had se barhna: haddini geçmek

Guzarna: geçmek

(Kabze se nikal jana, badtamiz ya zaalim hona, bahut zeyada ho jana, had se guzar jana) “Elinden çıkmak, zalim olmak, fazla olmak, haddinden geçmek”

Arapça bir kelime olan had sınır; uç, derece, yetki gibi anlamlara gelmekte olup Türkçe ve Urducaya Arapçadan geçmiştir. Had se barhna veya had se guzar na Urducada deyimini Türkçe anlamına koşut olarak kullanılmaktadır. Ayrıca Urducada kullanılan bahut age badh jana ve bahut zeyada ho jana ifadeleri “çok ileriye gitmek, aşırı olmak” anlamlarında kullanılmaktadır.

Işrat-e qatra hai darya men fana ho jana

Dard ka had se guzarna hai dawa ho jana (Mirza Galib Divanı s. 73)

(Bir damla su, deniz ile buluştuğunda kendi unvanından, kimliğinden vazgeçerek büyük bir varlığın parçası olmaktadır. Derdin sona ereceği zaman ise ölümdür.)

2.56. Mumla Aramak

(Arzuyla istekle ve özlemle aramak) (TDK)

Çirag lekar dhoondna

चिराग लेकर ढूँडना

چراغ لیکر ڈھونڈنا

Çirag lekar: mum ile

Dhoondna: aramak

(Kamaal mehnat or tacassus se talaash karna) “Çok arzu ve istekle aramak”

Hint ve Urdu dillerinde çirag lekar dhoondna deyimini Türkçe mumla aramak deyiminde olduğu gibi çok fazla aramak, çokça araştırmak anlamlarında kullanılmaktadır. Bu anlamı vermek üzere yine Hint ve Urdu dillerinde bahut çhanbin ya talaş karna ifadesi de yer almaktadır. Ayrıca mum anlamına gelen çirag kelimesinin yerine diya (diya lekar dhoondna) kelimesini de kullanılmaktadır.

2.57. Parayı Denize Atmak

(Para) Su gibi gitmek (Aksoy, 1962)

(Parayı boşuna harcamak, israf etmek) (TDK)

Paani ki tarah paisa bahana

पानी की तरह पैसा बहाना

پانی کی ترہ پیسا بہانا

Paani Ki Tarah: su gibi

Paisa: para

Bahana: atmak, harcamak

(Andhadhoon kharç karna) “Hiç düşünmeden parayı çok fazla harcamak”

Hintçe/Urducada kullanılan paani ki tarah paisa bahana deyimi Türkçedeki (parayı) su gibi harcamak, denize atmak deyimlerinde verilen anlam ile koşut olarak kullanılmaktadır. Andhadhoon paisa kharç karna deyimi de hiç düşünmeden gözü kapalı olarak para harcamak anlamında Hint ve Urdu dillerinde kullanılmaktadır.

2.58. Gün Saymak

(Herhangi bir iş veya olayın belirlenmiş süresinin sonunu heyecanla beklemek) (TDK)

Din Ginna

दिन गिनना

دن گننا

Din: gün

Ginna: saymak

(İntezaar karna, şiddat se muntazır rahna) “Beklemek, çok heyecanla beklemek”

Önceden belirlenmiş bir takvime göre bir olayın gerçekleşmesini beklemek anlamına gelen gün saymak deyiminin karşılığı olarak Hint ve Urdu dillerinde din ginna kullanılmaktadır. Ayrıca Hintçe/Urducada bir olayın gerçekleşmesinin çok heyecanla beklenildiği durumlarda şu deyimler de kullanılmaktadır: İntezaar karna, beçaini se muntazır rahna. Bununla birlikte Hintçe ve Urdu dillerinde kullanılan ghariyan ginna deyimi ise saniyeleri saymak anlamına gelmektedir.

2.59. Gölgesinden Korkmak

(Çok korkak olmak, en basit işlere bile girmekten korkar olmak. Panik, bir işi beceremeyen) (TDK)

Saye se bhagna

साये से भागना

سایے سے بھاگنا

Saye: gölge

Se: +den

Bhagna: kaçmak

(Darkar bhagna, naam se hi darna) “Korkup kaçmak, adımı bile duysa kaçacak kadar korkmak”

Girişilmesinden son derece çekinilen durumları ifade etmek için Hint ve Urdu dillerinde saye se bhagna deyimini kullanılmaktadır. Bununla beraber isminden bile korkmak anlamına gelen darkar bhagna, naam se hi bhagna deyimleri de bir işe girişmekten son derece çekinmek anlamında kullanılmaktadır.

2.60. Kafa Yormak

(Bir konu üzerinde çok düşünmek, zihin yormak) (TDK)

Dimag ladana

दिमाग लडाना

دماغ لڈانا

Dimag: kafa, akıl

Ladana: yormak

(Açhhi tarah sonchna, samacna) “Çok iyi düşünmek, iyice anlamak”

Bir olay üzerine çokça düşünmek, zihin yormak anlamlarına gelen dimag ladana deyimini, Hint ve Urdu dillerinde bir olayın altında yatan sebepleri ve ardından gelebilecek olayları ön görmek amacıyla yürütülen zihin faaliyetini ifade etmek için kullanılır. Ladana kelimesinin sözlük anlamı iki kişi veya grup arasına fitne sokarak onları çatışmaya sevk etmek anlamına gelmektedir. Yukarıda zikredilen deyimdeki karşılığı ise çalıştırmak, yormak anlam alanı içindedir.

2.61. Taş Koymak

(Bir işi aksatan, engelleyen davranışlarda bulunmak) (TDK)

Roda atkana

रोड़ा अटकाना

روژا اٹکانا

Roda: taş

Atkana: koymak

(Vidhwan daalna) “Bir şey yapmaktan engellemek”

Türkçede bir işi engellemek üzere zorluk çıkarmak anlamına gelen taş koymak deyiminin Hint ve Urdu dillerindeki karşılığı olarak roda atkana kullanılmaktadır. Deyimin anlamı Türkçede olduğu gibi mani olmak engel çıkarmaktır.

2.62. Hayale Dalmak

(Dış dünyadan uzaklaşıp gerçekleşmesini istediği şeyleri düşünmek) (TDK)

Khayalı pulaw pakana

खयाली पुलाव पकाना

پکانا خیالی پلاؤ

Khayalı: hayalî

Pulav: pilav

Pakana: pişirmek

(Asanmbhaw baaten karna) “Gerçek olması zor şeyleri zihinde olması istenilen şekilde düşünmek”

Türkçede dış dünyadan uzaklaşıp gerçekleşmesini istediği şeyleri düşünmek anlamında kullanılan hayale dalmak deyiminin Hint ve Urdu dillerindeki karşılığında hayalî pilav pişirmek şeklinde tercüme edilebilecek khayalı pulav pakana deyimi kullanılmaktadır. Hint coğrafyasındaki en makbul yemeklerden biri pilavdır. İyi bir pilav yemeğinin pişirilmesinin hayal edilmesi kişiyi dış dünyadan uzaklaştırarak gerçekleşmesini arzu ettiği şeyleri düşünmeye imkân vermektedir. Bu anda kişinin her şeyi unutup hayal dünyasına dalması anlatılmaktadır.

2.63. Yoluna Koymak

(Bir işi olumlu bir duruma sokmak, istenilen şekle getirmek) (TDK)

Raaste par lana

रास्ते पर लाना

راستے پر لانا

Raaste Par: yoluna

Lana: getirmek

(Sudharna) “Düzeltilmek”

Türkçede bir işi olumlu bir duruma sokmak ve istenilen şekle getirmek anlamında kullanılan yoluna koymak deyiminin anlamı için Hintçe/Urducada kullanılan raaste par lana deyiminde Türkçede birini yola getirmek deyiminin anlamı da saklıdır. Raaste par lana deyimini, hem bir işi olumlu bir duruma sokmak ve istenilen şekle getirmek hem de birinin yanlış görülen bir tutumunu değiştirmek, düzeltmek ve kişinin önceden takip ettiği yolu terketmesi karşısında onu tekrar terkettiği yola sevk etmek anlamında kullanılmaktadır. Ayrıca raaste par lana deyimini Hint ve Urdu dillerinde birinin yapmaya gönüllü olmadığı bir işi yapmasını sağlamak anlamında kullanılmaktadır.

2.64. Cehenneme Kadar Yolu Olmak

(Defolsun, cehenneme gitsin) (TDK)

Jahannum men jana

जहन्नूम में जाना

جہنم میں جانا

Jahannum: cehennem

Men: +da

Jana: girmek

(Baddua Dena) “Birine beddua etmek”

Hint ve Urdu dillerinde birinden yapmasının istenildiği bir işi yapamadığı durumlarda ona ilenmek amacıyla işi talep eden tarafından cahannum men cao deyimini kullanılır. Ayrıca Hint ve Urdu dillerinde aynı anlam için kullanılan başka bir deyim de bhad men jaodur.

2.65. Oyun Bozmak

(Tasarlanmış bir işi yersiz ve vakitsiz olarak karıştırmak, planları altüst etmek) (TDK)

Khel bigarna

खेल बिगाड़ना

کھیل بیگاڑنا

Khel: oyun

Bigarna: bozmak

(Kaam bigarna) “Yapılması planlanmış bir işi bozmak”

Khel bigarna Hintçe/Urducada yapılması planlanmış bir işi engellemek anlamında kullanılmaktadır. Aslında tüm ayrıntıları önceden planlanmış, tüm detayları hesap edilmiş bir işin zamansız ve tahmin bile edilemeyen bir sebep ile engellenmesi anlamında kullanılır. Deyimin Türkçedeki karşılığı da Hintçe ve Urducada olduğu gibi tasarlanmış bir işi yersiz ve vakitsiz olarak karıştırmak, planları altüst etmek anlamındadır.

2.66. Bir Kaşık Suda Boğmak

(Bir kişiye çok fazla kızmak, elinden gelse öldürecek ölçüde sinirlenmek) (TDK)

Çullu bhar pani men doob arna

चुल्लू भर पानी में डूब मरना

چلو بھر پانی میں ڈوب مرنا

Çullu Bhar: bir avuç

Pani: su

Men: +da

Doob marna: boğularak ölmek

(Atyannt laccit hona) “Çok fazla rezil olmak”

Bir kaşık suda boğmak deyiminin Hintçe karşılığında kaşık kelimesinin yerine avuç kelimesi kullanılmaktadır. Ancak deyim anlamında Türkçedeki ile farklılık vardır. Hintçe ve Urducada çok fazla utanç duymak, utanç yüzünden ölecek gibi olmak, yerin

dibine girmek anlamları kastedilir. Türkçede ise birine çok kızmak, elinden gelse hemen öldürecek ölçüde sinirlenmek anlamı ifade edilmektedir.

2.67. Tepesine Çıkmak

(Çocuk şımarıklığı sebebiyle her istediğini yapmak, yaptırmak, kendinden güçsüzleri ezmek, onlara kötü davranmak) (TDK)

Çoti par pahunchna

चोटी पर पहुँचना

چوٹی پر پہنچنا

Çoti: tepe

Par: üstünde

Pahunçna: varmak

(Bahut unnati karna) “Bir işte çok başarılı olmak”

(birinin) tepesine çıkmak deyimini Türkçede, gösterilen hoşgörünün suistimal edilmesiyle ardı arkası kesilmeyen istek ve şımarıklığı anlatmak için kullanılmaktadır. Ayrıca bu deyim ile lafzen benzerlik taşıyan (birinin) tepesine binmek deyimini güçsüzleri ezmek, onlara kötü davranmak anlamında kullanılmaktadır. Hint ve Urdu dillerinde kullanılan çoti par pahunchna deyimini ise bir işte çok başarılı olmak suretiyle mecazen yükselmek, mevki kazanmak anlamlarına gelmektedir.

2.68. Kökünü Kazımak

(Bir daha belirmeyecek ortaya çıkmayacak biçimde yok etmek, ortadan kaldırmak. Kökünü kurutmak) (TDK)

Jad ukhadna

जड़ उखाड़ना

جڑ اکھاڑنا

Jad: kök

Ukhadna: koparmak

(Purn naş karna) “Tamamiyle bitirmek”

Jad ukhadna deyimi Hintçe ve Urducuda bir meseleyi ya da sorunu bir daha ortaya çıkmayacak şekilde halletmek anlamında kullanılmaktadır. Deyimin anlamı Türkçedeki kökünü kurutmak ile aynıdır. Ayrıca Hintçe/Urducuda aynı anlamda jad se ukhadna deyimi de kullanılmaktadır.

2.69. Yerin Dibine Batmak

(Çok utanmak, rezil olmak) (TDK)

Zameen men sama jana

ज़मीन में समाँ जाना

زمین میں سماں جانا

Zameen: toprak

Men: +da

Sama Jana: batmak

(Bahut laccit hona) “Rezil ve rüsva olmak”

Türkçede yerin dibine batmak, yerin dibine geçmek, yerin dibine girmek şekillerinde kullanılan deyimın anlamı çok utanmaktır. Hintçe ve Urducuda kullanılan zameen men sama jana deyimi de bir şeyden çok fazla utanıldığı ya da rezil olduğu zaman kullanılmaktadır. Utancından kimsenin yüzüne bakamayacak bir durumda kaldığını ifade etmektedir.

2.70. Tuzağa Düşmek

(Birilerince hazırlanan kötü bir duruma uğramak) (TDK)

Jaal men phansna

जाल में फंसना

جال میں پھنسنا

Jaal: Ağ, tuzak

Men: +da

Phansna: yakalanmak

(Şanyantra ya çangul men phansna) “Birileri tarafından hazırlandığı tuzağa düşmek”

Bugün Urduca ve Hintçede network, ağ anlamlarında kullanılan jaal kelimesi bu deyimde tuzak anlamına gelmektedir. Jaal men phansna deyimini Türkçe tuzağa düşürmek deyiminde olduğu gibi birini tuzağa düşürmek anlamında kullanılmaktadır.

2.71. Burnunun Dibinde Olmak

(Çok yakında, yanı başında) (TDK)

Naak Ke Niçe

नाक के नीचे

ناک کے نیچے

Naak ke: burnunun

Niçe: altında

(Bahut nikat) “Çok yakın, dibinde”

Naak ke nice deyimini, Hint coğrafyasında bir kimsenin en yakınında gerçekleşen bir olay için kullanılmaktadır. Bu deyim, kişinin çok yakınında gerçekleşen bir olaydan haberdar olup olmamasının dışında olaya müdahale edemediği durumları anlatmak için kullanılmaktadır.

2.72. (Bir Şeyi Birine) Haram Etmek

(Bir şeyden beklenen fayda ve rahatı tattırmamak) (TDK)

Neend haram karna

नींद हराम करना

نیند حرام کرنا

Neend: uyku

Haram karna: haram etmek

(Çinta aadı ke karan so na pana) “Bir şeyi çok heyecanla beklediği için uyku gelmemek”

Neend haram karna deyimi Hintçe ve Urduçada bir kimseyi çok perişan etmek veya bazı sebeplerden ötürü öyle bir duruma sokmak ki her saniye bu olayın sonucunun ne olacağını düşünür hale sokmak anlamındadır. Bu tarz durumlarda kişinin uykusu kaçır ve kişi huzursuz bir hâle bürünür. Ağızda tat bırakmamak anlamında kullanılan bu deyim anlamı Türkçede kullanılan (birine bir şeyi) haram etmek ile uyumludur.

2.73. Adam Olmak

(Yetişip büyüme, gelişme, iş gücü sahibi olmak) (TDK)

Aadmı banna

आदमी बनना

آدمی بنانا

Aadmı: Adam

Banna: Olmak

(Tarbiyat karna, Tamizdar banana) “Terbiye Etmek, Saygı öğretmek”

Aadmı banna deyimi Türkçedeki adam olmak deyiminin anlamıyla koşut olarak Hintçe ve Urduçada saygıyı öğrenmek, kiminle nasıl konuşacağını, nerede nasıl davranacağını öğrenmek ve ona göre hayatı sürdürmek, iş gücü sahibi olarak çevredeki insanlarda saygı kazanmak, kötü alışkanlıklardan vazgeçip iyi ve şerefli biri olarak hayat sürmek anlamlarında kullanılmaktadır.

2.74. Verilmiş Sadakası Olmak

(Yaşanan büyük bir tehlikeyi, belayı, kazayı zarar görmeden atlattınız, bu durumdan daha önce verdiğiniz sadakalar nedeniyle kurtulmuşsunuz anlamında söylenir) (TDK)

Jaan ka sadka maal

जान का सदका माल

جان کا صدکہ مال

Jaan: can

Sadka: sadaka

(Rupya sarf ho to ho lekin zindagi baç caye, maal se zindagi zeyada kimti hai, us cagah bolte hain cahan rupya sarf karke caan khatre se bach caye) “Para gitse sorun değil canı gitmesin, can para puldan daha kıymetlidir”

Caan ka sadka maal deyimi, Hintçe ve Urduçada bir kimse herhangi bir zarara uğradığında kullanılmaktadır. Maddi bir kaybın yaşanmasının rağmen can kaybının olmadığı durumlarda kullanılmaktadır.

2.75. Üstüne Tuz Biber Ekmek

(Bir üzüntüyü, derdi, kusuru artıracak durum oluşturmak) (TDK)

Namak mirç lagana

नमक मिर्च लगाना

نمک مرچ لگانا

Namak: tuz

Mirç: biber

Lagana: sürmek, ekmek

(Baat ko bardha çarha kar kahna) “Bir üzüntü üstünde daha üzüntülü sözler söylemek”

Üstüne tuz biber olmak deyimi Türkçede bir üzüntüyü, derdi, kusuru artıracak durum oluşturmak anlamında iken Hint ve Urdu dillerinde kullanılan namak mirç lagana deyimi, herhangi bir olayı ilgili kişiye doğru düzgün anlatmayıp çok abartarak aktarılmasıdır. Kişinin kendine faydası olması için ya da karşısındaki kişiye zararı dokunsun diye düşmanca davranıp muhatabına yanlış bilgi verdiği durumlarda kullanılmaktadır. Karşısındaki kişinin yanlış karar alması veya onu sinirlendirmek için yanlış bilgi verilmesini ifade etmek için kullanılmaktadır.

2.76. Kendi Havasında Olmak

(Yalnız başına, istediği gibi davranmak) (TDK)

Apni khal men mast rahna

अपनी खाल में मस्त रहना

اپنی کھال میں مست رہنا

Apnı: kendi

Khal: deri

Mast Rahna: mest olmak

(Apne aap men santušt rahna) “Kendinden memnun olmak”

Türkçede kendi havasında olmak veya kendi havasında gitmek şeklinde ve yalnız başına istediği gibi davranmak anlamında kullanılan deyimim Hint ve Urdu dillerindeki karşılığı olan apnı khal men mast rahna deyimini Türkçede olduğu gibi başka bir kişiyle veya olayla çok ilgilenmeyen, kendi hayatını yaşayan, istediği gibi davranan, kendisinde ne kadar imkân varsa onunla hayatı geçiren, para pul peşinde çok fazla koşmayan bir kimse için Hint diyarlarında kullanılmaktadır.

2.77. Rezil Etmek

(İsteyerek veya istemeyerek birini çok utanılacak bir duruma sokmak) (TDK)

İzzat utarna

इज़त उतारना

عزت اتارنا

İzzat utarna: rezil etmek

(Apmanıt karna) “Birini rezil etmek”

İzzat Urducada şeref anlamına gelmektedir. İzzat utarna bir kimseyi herhangi bir sebep yüzünden rezil etmek veya çok utanılacak bir duruma sokmak anlamında kullanılmaktadır. İzzat utarna deyimini bir kimsenin şerefiyle oynamak anlamına gelmektedir.

2.78. Tüyleri Diken Diken Olmak

(Korku, heyecan, endişe veya üşütmekten vücüttaki tüyler, kıllar kabarmak, dikilmek) (TDK)

Rongte khare hona

रोंगटे खड़े होना

روننگٹے کھڑے ہونا

Rongte: tüyleri

Khare hona: diken diken olmak

(Bhaybhit hona, bhayanak drişşya dekhkar şarir ke royen ka khara hona) “Korkmak, çok korkutucu bir şey gördüğü ya da düşündüğü için tüyleri diken diken olmak”

Rongte khade hona deyimi Hintçe/Urducada kişinin çok heyecanlandığı, korktuğu veya korkutucu bir şeyi gördüğü, düşündüğü zaman vücudundaki bütün tüylerin dikilmesi anlamında kullanılmaktadır. Deyim, bu yönüyle Türkçedeki karşılığı ile aynı anlam dairesi içinde değerlendirilmektedir.

2.79. Kül Olmak

(Bir şey bütünüyle yanmak, varını yoğunu yitirmek, elinde bulunanlar yok olmak, büyük bir felakete uğrayıp çok üzülme) (TDK)

Khaak men milna

खाक में मिलना

خاک میں ملانا

Khaak: Toprak, kül

Milna: karışmak,

(Sab kuçhh naşt ho cana) “Bir şey bütünüyle bitmek”

Khaak kelimesi toz, kül, hiçbir işe yaramayan anlamlarına gelmektedir. Khaak men milna deyimi hiçbir işe yaramaz duruma gelmek, kül olmak, toz olmak anlamlarında kullanılmaktadır. Hintçe ve Urducada bir kişinin sahip olduğu tüm varlığının tükenmesi, sıfırı tüketmek başka bir deyişle ölmek anlamlarına gelmektedir.

2.80. Dolduruşa Kapılmak

(Olumsuz yönde yönlendirilmek, kışkırtılmak, gaza getirmek) (TDK)

Baaton men aana

बातों में आना

باتوں میں آنا

Baaton men: sözüne

Aana: gelmek, uyumak

(Baat vyavhar men dhoka khana) “Kandırılmak herhangi bir durum için, birinin sözüne gelmek”

Türkçede dolduruşa kapılmak, dolduruşa gelmek şekillerinde kullanılan deyimler çeşitli yollarla kışkırtmak, olumsuz yönde yönlendirilmek anlamlarında kullanılmaktadır. Hint ve Urdu dillerindeki kullanılan baaton men aana deyimini kendi fikirlerine ve düşüncelerine güvenmeyerek başka birinin söylediği sözüyle hareket etmek, başka birinin sözüne daha güvenmek anlamlarında kullanılmaktadır.

2.81. Ateşle Oynamak

(Çok tehlikeli, zarar verecek bir işin üstüne gitmek, ya da böyle bir işe girişmek) (TDK)
(Özenç, 2018: 63)

Aag se khelna

आग से खेलना

آگ سے کھیلنا

Aag: ateş

Se: ile

Khelna: oynamak

(Khatarnak kaam karna) “Çok tehlikeli bir iş yapmak”

Aag, ateş anlamına gelmektedir. Ateşin tehlikeli ve yok edici nitelikleri bu deyimde ön plana çıkmaktadır. Aag se khelna, deyimini Hintçe/Urducada tehlikeli bir iş yapmaya çalışmak anlamına gelmektedir. Deyim bu yönüyle Türkçede kullanılan ateşle oynamak deyiminin anlamı ile aynı anlam dairesinde kullanılmaktadır.

2.82. Fırtına Kopmak

(Şiddetli fırtına çıkmak. Bir yerde kavga ve gürültü çıkmak) (TDK)

Aandhi uthna/ aana/ çalna

आंधी उठना/ आना/ चलना

آندھی اٹھنا / آنا / چلنا

Aandhi Uthna: fırtına kopmak

Aana: gelmek

Çalna: esmek

(Toofan uthna, bad – e sarsar ka namudar hona, chakkar chalna, hawa – e tund – o tez ka çalna) “Fırtına kopmak, Çok tez rüzgar esmek”

Türkçede fırtına kopmak/patlamak/çıkılmak gibi şekillerde kullanılan deyim Hintçe/Urducada da benzer şekilde kullanılmaktadır: Aandhi uthna/aana/çalna. Fırtına kopması veya bir yerde kavga veya gürültü çıkarmak anlamlarında kullanılan başka bir deyim de şudur: toofan khara karna.

2.83. Kan Ağlamak / İçi Kan Ağlamak

(Büyük bir üzüntü içinde bulunmak. Çok üzüntü duymak) (TDK)

Khoon ke aansu rona

खून के आँसू रोना

خون کے آنسو رونا

Khoon ke: kanlı

Aansoo: gözyaşı

Rona: ağlamak

(Bahut dukhi ya parişan hona) “Çok üzgün veya perişan olmak”

Khoon ke aansu rona deyimini Hintçe/Urducada Türkçede kullanılan içi kan ağlamak deyiminde olduğu gibi birinin telafisi mümkün olmayan bir acıya, üzüntüye uğramasını anlatmak için kullanılmaktadır.

2.84. Sinirleri Boşanmak

(Kendini tutamayarak gülmek, ağlamak ya da bağırarak) (TDK)

Gussa utarna

गुस्सा उतरना

گسسا اترنا

Gussa: öfke

Utarna: boşanmak, inmek

(Krodh şant hona, krodh na karna) “Sinirleri gitmek, öfkesi dinmek”

Gussa utarna deyimi, Hintçe/Urducada öfkesi dinmek, sinirleri yatışmak, sakin olmak anlamlarında iken Türkçede kullanılan sinirleri boşanmak deyimi, sinirlerin gerilmesinin ardından gelen gülme, ağlama veya bağırma anlamlarını ifade etmektedir.

2.85. Yaşını İçine Akıtmak

(Hissettiği acıyı, ızdırabı, üzüntüyü belli etmemek, ağlama isteğini bastırmak) (TDK)

Aansoo pina/ pi jana

आँसू पीना/ पी जाना

آنسو پینا / پی جانا

Aansoo: gözyaşı

Pina: yutmak

(Çüpke çüpke rona, dukh ko çhhipa lena) “Kimseye göstermeyecek şekilde ağlamak, üzüntüyü saklayıp içinden ağlamak”

Hintçe/Urducada gizlice ağlamak anlamına gelen aanso pina deyiminin yanı sıra lahoo ghoont pina ve lahoo ka ghoont pi kar rah jana deyimleri de kullanılmaktadır. Duyduğu mecburiyet sebebiyle öfkesini, ağlama isteğini belli edememek, duygularını bastırmak anlamlarında kullanılan diğer bir deyim de vivaştavaş krodh ko pi kar rah janadır.

2.86. Perde İnnek

(Halk dilinde gözde katarakt olmak, gizlemek, örtmek) (TDK)

Aankhon par parda parna

आँखों पर पर्दा पड़ना

آنکھوں پر پردا پڑنا

Parda parna: perde inmek

(Andha hona, dikhayı na dena) “Kör olmak, gözükmemek”

Aankhon parda parda deyimi Hintçe/Urducada gözlere perde inmek anlamına gelmektedir. Hintçe ve Urducada, bu deyim, yapılmakta olan işteki tehlikeyi görmemek, teyakkuzda olmamak gibi anlamları anlatmak için kullanılmaktadır.

2.87. İftira Etmek

(Haksız yere suçlamak, kara çalmak, kara sürmek) (TDK)

İftira bandhna

इफ़तीरा बाँधना

افترا باندھنا

İftira: iftira

Bandhna: etmek

(Tohmat lagana, bohtan corna) “İftira etmek”

Hintçe ve Urducada birini haksız yere suçlamak, yapmadığı bir şey sebebiyle onu suçlu ilan etmek anlamında kullanılan iftira bandha deyiminin yanı sıra tohmat lagana, bohtan lagana, ilzaam lagana deyimleri de kullanılmaktadır. Hepsinin anlamı Türkçede iftira etmek/atmak deyimi ile aynı anlam dairesindedir.

2.88. Dedikodu Çıkarmak

(Birisi hakkında dedikodu ortaya atmak) (TDK)

Afwah udana

अफ़वाह उड़ाना

افواه اڑانا

Afwah: dedikodu

Udana: çıkarmak

(Chooti bat ya khabar ka muştahir hona) “Küçük laf ya da haberi her yere yaydırmak”

Dedikodu çıkarmak, Türkçede, birini gıyabında çekiştirmek anlamında kullanılmaktadır. Hintçe ve Urduçada kullanılan afwah kelimesi dedikodu, asılsız haber, doğru olmayan haber, kendi kendine üretilmiş olan haber, doğrudan uzak olan haber anlamlarına gelmektedir. Afwah udana deyimini Hintçe ve Urduçada doğru olmayan haberi yaymak anlamında kullanılmaktadır.

2.89. Besmele Çekmek

(Bir işe başlarken bismillahirrahmanirrahim sözünü söylemek) (TDK)

Bismillah karna

बिस्मिल्लाह करना

بِسْمِ اللّٰهِ كَرْنَا

Bismillah Karna: besmele çekmek

(Kisi kaam ko şuru karna) “Bir işe başlamak”

Esasında müslümanlar tarafından bir işe başlanırken kullanılan bismillah karna Hint coğrafyasında müslüman olmayanlar tarafından da kullanılmaktadır. Müslümanların Hint coğrafyasında uzun süre hüküm sürmeleri ve hâlihazırda bu coğrafyada kalabalık bir nüfusa sahip olmaları bu deyimini müslüman olmayanlarca da kullanılmasına aracılık etmiştir.

2.90. Zehir Saçmak

(Çevreye kötü propaganda yapmak veya insanları olumsuz davranışlara yönlendirmek, tahrik etmek, ortalığı karıştırmak. Doğaya zarar verici maddeleri bırakmak) (TDK)

Bis (viş) ugalna / bolna

बिस विष उगलना/ बोलना

بِس (وش) اگلنا / بولنا (Siddiqui, 1972: 118)

Bis ugalna: zehir saçmak

Bolna: söylemek

(İhanat karna, badgoyı karna. Fasad ki car camana. Apne ya kisi or ke haq men buraayı ka bic bona) “İhanet etmek, kötü sözler söylemek, kendi veya başka birinin hakkında kötülüğün tohumunu ekmek”

Türkçede hem doğaya zarar veren maddeleri bırakmak hem de çevredeki kişileri olumsuz şekilde yönlendirmek için yapılan propangadayı ifade eden zehir saçmak deyimini için Hintçede bis (viş) bolna / ugalna; Urduçada ise zahar ugalna deyimleri kullanılmaktadır. Hint ve Urdu dillerinde kullanılan bu deyimlerin anlamları aynı çerçevededir. Söz konusu deyimler insanları olumsuz davranışlara yönlendirmek, onları tahrik etmek ve başkaları hakkında kötü sözler söylemek anlamlarına gelmektedirler.

2.91. Öfkesini Çıkarmak

(Öfkeli kişi haksız yere ilgisiz birine çatmak) (TDK)

Bhdaas nikalna

भडास निकालना

بھڑاس نکالنا

Bhadaas: öfke

Nikalna: çıkarmak

(Gussa nikalna, gubaar nikalna) “Öfkesini çıkarmak”

Türkçede kullanılan öfkesini çıkarmak deyimini ile Hint ve Urdu dillerinde kullanılan bhadaas nikalna deyiminin anlamları birbirine paraleldir. Deyimler ait oldukları dillerde ve kültürlerde haksız yere öfkesini ilgisi olmayan birine yönlendirmek anlamında kullanılmaktadır.

2.92. Tebdil Gezmek

(Tanınmamak için kılık değiştirerek gezmek. Değişik görüntüde olmak) (TDK)

Bhes badalna

भेस बदलना

بھیس بدلنا

Bhes: şekil

Badalna: değiştirmek

(Sawang badalna, tabdil – e hulya karna) “şekil değiştirmek, tebdil-i kıyafet”

Türkçede başkaları tarafından tanınmamak için kılık değiştirerek gezmek anlamındaki tebdil gezmek deyimi ile Hintçe ve Urduçada kullanılan bhes badalna deyiminin anlamı aynıdır. Hint ve Urdu dillerinde kullanılan bhes badalna deyiminin anlamı da kendini gizlemek amacıyla kılık kıyafet değiştirerek dolaşmak anlamında kullanılmaktadır.

2.93. Takip Etmek

(Yetişmek, yakalamak veya bulmak amacıyla birinin arkasından gitmek, izlemek. Belli bir yöne gitmek. Uymak. Bir şeyi izlemek. Dikkatle dinlemek, anlamak. Kovuşturmak. Hemen arkasından gitmek. İzinden gitmek, uymak) (TDK)

Piçhha karna

पीछा करना

پیچھا کرنا

Piçhha: takip

Karna: etmek

(Taaqub karna, darpai hona. Satana, daq karna) “Takip etmek, yakalamak için arkasından gitmek, arkasından gitmek”

Hint ve Urdu dillerinde yakalamak veya bulmak amacıyla birinin arkasından gitmek, izlemek, takip etmek anlamlarında kullanılan piçhha karna deyimi ile Türkçede kullanılan takip etmek deyiminin bu anlamları ortaktır. Deyimin her üç dilde birine yetişmek amacıyla onun arkasından gitmek anlamındaki kullanımı da ortaktır.

2.94. Yakasını Bırakmamak

(Bezdirecek kadar üstüne üstüne düşmek, ısrar etmek, yanından ayrılmamak) (TDK)

Piçhhe parna

पीछे पड़ना

پیچھے پڑنا

Piçhhe parna: yakasını bırakmamak

(Aare hathon lena, khabar lena, sakhti se baz purs karna. Zaq karna, satana. Duşmani karna, ruswayi ka baes hona. Baar baar taqaza karna) “Birini sürekli perişan etmek, ne yapıyorsa her şeyi öğrenmeye çalışmak, sert davranmak, Düşmanlık etmek, sürekli bir şey istemek”

Türkçede birini bezdirecek kadar üstüne düşmek anlamında kullanılan yakasını bırakmamak deyimini ile Hint ve Urdu dillerinde kullanılan piçhhe parna deyiminin anlamları ortaktır. Bu deyim anlamı ile aynı olmak üzere Hintçede şu deyimler de kullanılmaktadır: piçhha na çhorna ve hath dho kar piçhhe panda. Bu deyimlerin anlamları da yine birini bezdirecek kadar üstüne üstüne gitmek, birini sürekli olarak rahatsız etmek, düşmanlık etmektir.

2.95. Ter Boşanmak

(Çok terlemek) (TDK)

Pasina pasina hona

पसीना पसीना होना

پسینہ پسینہ ہونا

Pasina: ter

Hona: olmak

(Bahut thak Jana) “Çok fazla yorulmak”

Türkçede aşırı terlemek anlamında kullanılan ter boşanmak deyimini kimi durumda çok yorulmayı da ifade edebilmektedir. Oysa Hint ve Urdu dillerinde kullanılan pasina pasina hona deyiminin kelime kelime çevirisi de çok fazla terlemek anlamına gelmekteyken deyim esas olarak çok fazla yorulmak anlamında kullanılmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmanın sonucunda Türkçe ile Hintçe ve Urduçada kullanılan 95 ortak deyim tespit edilmiştir.

Ortak kullanılan deyimler arasında hem anlam hem de lafız bakımından aynı olan örneklerin yanı sıra mana bakımından aynı olup lafız bakımından farklı deyimler de tespit edilmiştir.

Deyimler arasındaki ortaklıklar tespit edilirken bazı deyimlerde geçen ortak kelimeler de görülmüştür. Bu kelimelerin çoğunluğunu Farsça kelimeler oluşturmuştur. Bu durum hem Türkçenin ve Hint-Urduncanın konuşulduğu coğrafyanın İran coğrafyası ile olan yakınlığı hem de demografik etkenlerle ilgilidir. Bunların yanı sıra bu kültürlerin tarihsel ilişkileri de bu ortaklıkta rol oynamaktadır.

Dillerin kendilerine münhasır düşünüş tarzını da yansıtan, yani dillerin kendilerine mahsus kullanımlarını örnekleyen deyimlerdeki bu ortaklıkları tek bir sebebe bağlamak mümkün görünmemektedir. Evrensel bir bakış açısıyla insana ve toplumlara özgü his ve düşüncelerin aktarımında bir takım ortak tarafların bulunması ile deyimler gibi özel ifade şekillerinin farklı dillerde de görülmesi söz konusu toplumların ortak inanaç, değer, tarihsel birliktelik gibi ortak noktaları paylaşmaları ve aralarındaki kültürel alışverişten kaynaklanıyor olmalıdır.

KAYNAKÇA

- AKSAN, D., 2000. Türkçenin Sözcük Varlığı, Ankara, 249s.
- AKSOY, Ö. A., 1962. "Atasözleri, Deyimler", Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, ss. 131- 166.
- AKSOY, Ö. A., 2014. Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü.
- BİLKAN, A. F., 2009, "Sebk-i Hindî", DİA, 36. Cilt, 253-255.
- GÖÇER, A., (2012). "Dil-Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine", Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, (CIII/729 Eylül).
- GÖKALP, Z., (1975). Türkçülüğün Esasları, Sebil Matbaacılık, İstanbul.
- GÖNEN, S., 2008. "Deyimlere Şekil Açısından Bir Yaklaşım Örneği", Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi, (20), ss. 207-217.
- HAKMAN, I., (2021). "Türk Edebiyatı'nda Hint Üslubu: Sebk-i Hindî Üzerine Bir Değerlendirme". Türkiye'de Hindistan Çalışmaları I, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, ss. 193-204.
- HAMİDOV, H., "Türkçe Deyimlerin Anlam Özellikleri: Konuşma ile İlgili Deyimler", Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, (22), ss. 39-45.
- NİÇEVA, K., 1987. Българска фразеология, Sofya.
- ÖZENÇ, N., 2018. Türkçe, Hintçe ve Urdu Atasözleri ve Deyimler, Eğitim Yayınevi, Konya.
- SİDDİQUİ, F.A., 1972. Urdu Muhawaray - اردو محاورے, Usmania Book Depo
- TDK, Güncel Türkçe Sözlük.

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Gaohar IMAM	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Jamia Millia Islamia University
Fakülte	Faculty of Humanities and Languages
Bölümü	Turkish Languages and Literature
Makale ve Bildiriler	
1. Imam, G. (2022). “ Türkçe ile Hintçe/Urduca Arasındaki Bazı Ortak Deyimler ”, Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Volume 6, Issue 24, p. 382-399.	
2. Imam, G. (2022). “ Hint ve Türk Milli Marşlarına Tercüme Odaklı Bir Yaklaşım ve Yazılış Sebeplerinin İncelenmesi ”, 7. Uluslararası Öğrenci Sempozyumu Dil, Edebiyat ve Eğitim Bilimleri Bildiriler Kitabı 2, Uluslararası Öğrenci Dernekleri Federasyonu (UDEF) Federation of International Student Associations, s. 87-100.	